

СТЕНОГРАМА

засідання "круглого столу" Комітету Верховної Ради України з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій у Донецькій, Луганській областях та Автономної Республіки Крим, міста Севастополя, національних меншин та міжнаціональних відносин
на тему:

"30 років Незалежності України: досягнення та перспективи розвитку державної етнонаціональної політики"

26 серпня 2021 року

ЛУБІНЕЦЬ Д.В. Шановні колеги, доброго дня! Ми будемо розпочинати наш захід. Я щиро вітаю всіх від імені Комітету Верховної Ради України з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій у Донецькій, Луганській областях та Автономної Республіки Крим, міста Севастополя, національних меншин і міжнаціональних відносин.

В першу чергу я хотів би привітати всіх з 30-ю річницею незалежності нашої держави, хочу всім нам побажати миру, всім здоров'я. І сьогоднішній захід присвячений якраз тому, що було бажання зустрітись з національними спільнотами, обговорити питання, які у нас є на порядку денному, і разом з вами запланувати низку майбутніх заходів. Ну, і в першу чергу ініціатива з'явилась через те, що ми вважаємо, що якраз таке неформальне спілкування є найбільш продуктивним. І я, користуючись тим, що у нас якраз період, що жодного локдауну немає, ми хотіли якраз зібратись офлайн, як офіційно зараз поспілкуватись, так і неофіційно. Я прошу всіх не розходитись після нашої офіційної частини, запрошую всіх на неофіційну, і там більше, в більш тісному колі, скажемо так, разом з усіма друзями національних спільнот теж поспілкуватись.

Отже, шановні колеги, я не буду багато говорити. В першу чергу я кожену можливість, де присутні національні спільноти, я використовую для того, щоб вислухати, в першу чергу, вас, ваші побажання, ваші напрацювання і саме почути від вас, яким чином ви бачите зараз потрібно

розвивати законодавство у сфері захисту прав національних спільнот, національних меншин.

Я думаю, що тут присутні всі, хто вже знає, що на базі нашого комітету була створена робоча група, яка займається удосконаленням законодавства в галузі захисту прав національних спільнот. Ми проводили неодноразово "круглі столи", зустрічі, також ми в попередньому році ініціювали і провели перші моніторингові візити в місця компактного проживання національних спільнот. Хочу повідомити, що це неостаточні наші візити. Ми ж зараз плануємо нову поїздку. Якщо першу поїздку ми розпочали з Донецької області, доїхали до Закарпаття, не просто проїхали дві області, а ми проїхали і Запорізьку, Миколаївську, Херсонську, Одеську, Чернівецьку і закінчили на Закарпатті, наступну зустріч ми плануємо з Луганської області до Львівської також проїхати всю Україну.

В першу чергу, як я вже казав, це для нас можливість поспілкуватись в місцях компактного проживання з представниками національних меншин.

Шановні колеги, мені дуже приємно, що під час всіх зустрічей і під час обговорення всіх проблемних питань завжди разом з нашим комітетом працює Уповноважений Верховної Ради України Людмила Леонтіївна Денісова. Вона і сьогодні разом з нами. Коли навіть вона не особисто присутня, завжди присутні її представники. Напевно, це єдиний орган, який постійно з нами працює не тільки по цій тематиці, а взагалі по всіх.

Сьогодні я як голова комітету запросив всі центральні органи виконавчої влади, хто працює в галузі захисту прав національних спільнот, це, в першу чергу, профільні міністерства, це Міністерство закордонних справ, Міністерство культури, Міністерство освіти, я думаю, що ви всі знаєте, що у нас створений окремий орган, який займається національними меншинами, це Служба з питань етнополітики та свободи совісті, і керівник Олена Володимирівна Богдан теж сьогодні з нами присутня. Це показник того, що до проблематики національних спільнот на даний час окрема увага і

цю увагу очолює Президент України. Я думаю, що ви чули всі промову, і Президент навіть назвав всі національні спільноти.

У нас було бажання внести законопроект, щоб він був зареєстрований до 24 серпня. Але ми вирішили, що якщо залишаються неузгоджені питання саме з представниками національних спільнот, ми вирішили ще додатково з вами зустрічатись, радитись, від вас приймати інформацію і потім реєструвати.

Сьогодні у нас Міністерство закордонних справ представляє заступник міністра Бондар Василь Миронович, Міністерство освіти. Я думаю, що під час виступу, ми чекаємо і профільного заступника з Міністерства культури. І також мені приємно, що сьогодні до нас приєднався Уповноважений Кабінету Міністрів з питань мови Тарас Дмитрович Кремінь.

Шановні колеги, я коротко окреслив ті питання, які ми сьогодні будемо підіймати. Знову ж таки я всіх запрошую до відкритої дискусії. Повірте, отут зібрались точно однодумці, які хочуть, щоб і законодавство, і взагалі розвивались національні спільноти, національні меншини, і ми хочемо це робити разом, і ми розуміємо, що тільки разом ми можемо це змінювати. Тому всіх закликаю до відкритої такої, гарної дискусії і розмови.

І зараз я надаю слово для привітання Уповноваженому Верховної Ради України з прав людини Денісовій Людмилі Леонтіївні. Будь ласка.

ДЕНІСОВА Л.Л. Дякую дуже, пане голово. Вітаю всіх шановних учасників цього заходу, цього засідання, можна сказати, комітету. Але членів комітету немає, але вони, думаю, що всі в курсі справи і підтримують, як завжди на всіх засіданнях комітету, такі рішення, які об'єднують державу, які об'єднують наших громадян і об'єднують, в тому числі, наші національні спільноти.

Треба сказати, як вже наголосив про те Дмитро Валерійович, що Україна, безумовно, багатонаціональна держава, на території якої проживає

майже понад 130 національностей різних. Кожен з них є громадянином України, права і свободи яких гарантовано і захищено Конституцією України. В Основному законі держава взяла на себе обов'язок сприяти розвитку етнічної, культурної, мовної, релігійної самобутності всіх корінних народів та національних меншин України.

Завдяки такій політиці нашої держави в сфері міжнаціональних відносин протягом 30 років незалежності Україна виявилася чи не єдиною державою на пострадянському просторі, якій вдалося уникнути внутрішніх конфліктів на міжнаціональному ґрунті. На жаль, з надуманих псевдоміжнаціональних мотивів захисту російськомовних громадян Україна вже 7 років зазнає військової інтервенції з боку Російської Федерації.

З приходом ідеологічної доктрини "русского мира" на тимчасово окупованій території Автономної Республіки Крим, міста Севастополя, частини Донецької та Луганської областей почалися масові порушення прав і свобод наших співгромадян усіх національностей. Відбувається примусова паспортизація документами держави-окупанта мешканців цих територій, викорінюється українська мова, переслідується свобода слова, мислення та релігії. Свідчення цих порушень я отримую щодня, і ситуація на окупованих територіях постійно погіршується. Навіть незначні прояви етнічної самобутності, відмінні від нав'язаної окупантами ідеології, такі, як справляння релігійних обрядів у себе вдома, можуть стати приводом для судового вироку, для кримінального покарання.

Я використовую майже усі можливості, щоб привернути увагу до цих порушень прав людини на окупованих територіях України міжнародної спільноти, адже політика Російської Федерації на нашій землі - це ніщо інше, ніж геноцид громадян України, винищення їхнього етнічного і національного духу.

Але окрім окупації в нашій країні назріла низка проблем щодо всебічного забезпечення вільного розвитку національних меншин і корінних

народів, яка потребує вирішення, в першу чергу, на законодавчому рівні. У 1997 році, ратифікувавши Рамкову конвенцію Ради Європи про захист національних меншин, Україна взяла на себе зобов'язання щодо забезпечення повного спектру прав і свобод національних меншин. Але через недосконалість закріплених в законодавстві механізмів не завжди може забезпечити ці права.

Діючий Закон про національні меншини в Україні 1992 року здебільшого має формальний характер і не забезпечує практичну реалізацію низки прав представників національних меншин. Важливим досягненням у захисті прав корінних народів є прийняття Верховною Радою 1 липня 2021 року Закону про корінні народи України, яким визначено права корінних народів, кримських татар, караїмів і кримчаків.

Хочу відзначити, що для України важливо створити умови для реалізації прав усім корінним народам. Тому підтримую ініціативу щодо внесення до списку корінних народів гагаузів, народ яких проживає як в Республіці Молдова, так і в Україні.

Для забезпечення належного розвитку національних меншин та корінних народів необхідним є ухвалення комплексного закону, який би врахував усі аспекти забезпечення та захисту їхніх прав і свобод відповідно до міжнародних стандартів. Тому секретаріат Уповноваженого активно долучився до роботи над проектом Закону про національні спільноти України. Саме спільноти, як справедливо наголосив Президент України Володимир Зеленський, а не меншини. Бо жодна національність в Україні не має почуватися меншиною, а значить, менш важливою чи менш захищеною.

Варто підкреслити, що цей законопроект визначив право кожної особи вільно та самостійно вирішувати питання щодо своєї належності до національної спільноти або до кількох національних спільнот. Реалізація його положень органами влади дозволить забезпечити додержання та реалізацію прав громадян України, представників національних спільнот на

розвиток етнічної самобутності, свободу світогляду та віросповідання, використання рідної мови, участі в представницьких органах влади.

Тому вважаю за необхідне, щоб найближчим часом цей законопроект був внесений на голосування Верховної Ради. І тому вважаю, що його положення сприятимуть забезпеченню рівності прав національних спільнот до корінних українців з урахуванням сучасних міжнародних стандартів.

Дякую за цей захід, за це обговорення і бажаю всім здоров'я. *(Оплески)*

ЛУБІНЕЦЬ Д.В. Дякую.

У нас ще повинен був привітати всіх Ашот Дадікоєвич Аванесян – керівник Ради національних спільнот України. Ми поки його чекаємо. Ми проводимо цей захід також разом з ним. На даний час у нас є присутній заступник Міністра закордонних справ. Тому, Василь Миронович Боднар, надаю вам слово для виступу. Будь ласка.

БОДНАР В.М. Доброго дня, шановні друзі, шановний головуючий, Людмила Леонтіївна. Дуже радий, що ви змогли організувати такий захід відразу після святкових урочистостей. Дійсно, ще раз усім вітання з 30-річчям. Гарно пройшло і свято, і Кримська платформа. І цей закон є одною із частин нашої спільної роботи з Верховною Радою, з усіма міністерствами для того, щоб показати, що Україна відкрита, нормальна демократична держава.

Серйозний міжнародний контекст цього закону пов'язаний насамперед з тим, що у нас є значна кількість міжнародних зобов'язань, які потрібно дотримуватися. Старий закон, він не покриває усіх міжнародних зобов'язань, тому потрібно, звичайно, його оновити. Другий елемент – це взаємодія з сусідніми державами, і питання національних меншин є одним із ключових, які ми маємо врегулювати. І цей закон має дати відповідь на багато питань, які стоять на порядку денному з сусідніми державами.

Третій елемент – це іміджевий. Я переконаний в тому, що прийняття такого закону буде серйозним ударом по російських наративах, агресивних наративах країни-агресора, яка звинувачує нас у порушенні прав людини і в тому, що Україна є недемократичною державою. Тому для нас цей закон надзвичайно важливий в декількох контекстах.

Ми вже тривалий час працюємо з комітетом, декілька редакцій самого закону пройшло обговорення, в тому числі і в Офісі Президента. Зараз вам пропонується так само на розгляд вже доопрацьований текст закону, який містить елементи, про які сказала і Людмила Леонтіївна, і Дмитро Валерійович, питання головне: ми маємо забезпечити збалансований підхід до інтеграції українського суспільства і забезпечення прав національних меншин. І в цьому є запорука національної єдності і стабільності держави. Тому давайте разом попрацюємо. І ми готові вислухати всі ваші пропозиції і зауваження, доопрацювати текст і пізніше, я так розумію, він буде внесений на розгляд Верховної Ради.

Дякую. *(Оплески)*

ЛУБІНЕЦЬ Д.В. Дякую.

Як ви всі знаєте, я повідомив, у нас створена окрема державна інституція, яка займається проблематикою національних меншин. І я надаю слово Голові Державної служби України з етнополітики та свободи совісті Богдан Олені Володимирівні.

БОГДАН О.В. Дякую, Дмитре Валерійовичу.

Шановні колеги, шановні партнери, друзі! Звісно, будучи профільним органом, ти бачиш доволі широку палітру як позивного, так і викликів, проблем і задач у цій сфері. З нагоди 30-річчя хочеться підкреслити позитивне, але також сподіваюсь сьогодні пройти і по "енній" кількості

дуже гострих питань, тому що зараз є деякі дуже гарячі питання, які потребують дуже термінового вирішення.

Але спершу про позитивне. У нас в Україні підтримується велика кількість шкіл, де мовою викладання є мова певної національної меншини. Все це відбувається за державної підтримки: і друк підручників, і функціонування шкіл. Створено Український культурний фонд, який приділяє увагу також підтримці проектів етнічних спільнот і підтримці етнічного розмаїття. За даними фонду було підтримано проектів загалом на 70 мільйонів гривень, це не враховуючи проекти 2021 року.

Розпочав свою роботу Координаційний центр мовлення національних меншин на телеканалі Суспільне, і в цьому році він отримав 100% фінансування. І якщо ми подивимося на його роботу в попередні роки, то ми бачимо, що з'явилися безпрецедентні програми з безпрецедентною кількістю переглядів, і центр створює контент як для етнічних спільнот України, так і про етнічні спільноти України для дуже широкої громадськості.

Ми бачимо, що зараз повертаються у робочий режим моніторингові механізми Ради Європи, зокрема вже цього року відбулися відвідини комітету експертів з питань Хартії регіональних мов і мов національних меншин. І від Секретаріату Ради Європи були позитивні відгуки щодо того, наскільки конкретно подала матеріали Україна, тобто з точними цифрами, дуже прозоро, дуже зрозуміла ситуація. Власне, моніторингові механізми часто сприймають як щось, де треба спротивлятися критиці, але насправді це є включеність в експертний міжнародний діалог. І моніторингові механізми Ради Європи покликані якраз для того, щоб мати змістовний експертний міжнародний діалог. І завдяки цьому візиту, завдяки всій великій підготовці, яка була зроблена відомствами, ми побачили, власне, дуже хорошу картину, ми бачимо насправді, що потребує інтервенції, а з чим усе гаразд. І далі зараз ще продовжується робота з комітетом, рухаємося до того, щоб формувати висновки.

Була прийнята ромська стратегія до 2030 року. Понад 40 відомств брали участь в міжвідомчому погодженні, врешті-решт вдалося вийти на консенсус. Зайве казати, що це тільки органів державної влади було понад 40, також міжурядові структури, міжнародні експерти, громадянське суспільство. Найскладніше насправді попереду, тому що - одна річ - мати рамковий документ, яким би результатом консенсусу він не був, а інше - все ж таки зробити дуже конкретні інтервенції, які допомагатимуть вирішити ті проблеми, які існують.

Часто згадується прийняття цього літа Закону про корінні народи, і зараз ведеться активна робота щодо імплементації цього закону. І цього року поновлюють роботи чотири двосторонні комісії з питань національних менших, дві з яких не змогли працювати минулого року через пандемію, а дві – через складність, власне, на сумісність позицій сторін. Так, наприклад, комісія з Угорщиною у нас була на паузі 10 років, цього року вперше відновлюється засідання, і з румунською комісією також була кількарічна перерва.

А тепер про проблеми, про задачі і про плани. У нашої служби є абсолютно однозначний висновок, що відколи в грудні 2010 року був розформований Комітет у справах релігії і національностей, Україна стала менше уваги приділяти на рівні підтримки діяльності громадських організацій етнічних спільнот України. Тобто ідеться і про організацію корінних народів, і про організації національних меншин. Власне, в міжнародній термінології Рамкова конвенція Ради Європи, коли йдеться про національні меншини, вона включає поняття "корінних народів".

Весь цей час ОДА надавали певну підтримку, Міністерство культури надавало певну підтримку, але ця відсутність всеукраїнської структури з осередками в усіх областях, вона була надзвичайно відчутною всі ці роки. І, відповідно, зараз є дуже важливим відновити це фінансування. І тут я звертаюся до всіх присутніх і особливо до присутніх народних депутатів – я

буду вдячна за скоординовані зусилля в цьому напрямку, тому що попри те, що наша служба подавала в січні в Бюджетній декларації, і зараз у бюджетному запиті запити на фінансування програми заходів, які якраз могли б підтримувати діяльність громадських організацій етнічних спільнот України, ми поки що отримуємо постійно негативні сигнали від Міністерства фінансів. Чомусь програми заходів у сфері туризму можливі, чомусь програми заходів деяких інших агентств можливі, чомусь саме на цю сферу, виявляється, що дуже необхідна економія бюджетних коштів.

Ми знаємо, що зараз в Україні відбуваються дуже великі інфраструктурні проекти. Коли ми говоримо про програму заходів, ми навіть не говоримо про мільярд чи про сотні мільйонів. Наша служба подавала запити, які вимірюються всього лише десятками мільйонів гривень. У контексті бюджету держави України це є та сума, яку все ж таки держава має подужати, тому що якщо ми подивимося на перспективу останніх 10 років, ми побачимо, що якщо винести за контекст школи і все позитивне, що відбувається на підтримку шкіл, то постає питання: хто більше уваги ці останні 10 років зміг приділити етнічним спільнотам України – етнічно споріднені держави чи сама Україна. І ось ця ситуація потребує якнайшвидшого вирішення.

У багатьох ОДА великий брак людей для роботи з питаннями релігій і етнополітики. Ми спілкуємося зараз дуже тісно і регулярно, і бачимо, що в низці областей зараз немає повноцінних структурних підрозділів. З одного боку, ці процеси можуть бути логічно зрозумілими, тому що в процесах децентралізації і зміни функцій у даній префектурі очікується, що будуть виконувати радше моніторингові функції, а реалізація політики буду вже винесена в інші органи. Знову ж таки, наша служба подавала ще в Бюджетній декларації січня пропозицію, щоб створювати осередки служби, загальний бюджет цих осередків по всій Україні – 35 мільйонів гривень. Але, знову ж таки, отримуємо негативні сигнали від Міністерства фінансів.

В такій ситуації, можливо, давайте тоді розпочнемо хоча б з трьох пілотних областей, не будемо робити всі області, але все ж таки потрібна більш системна робота і більша підтримка цієї сфери, тому що ми бачимо, що відколи комітет в 2010 році було розформовано, то дуже змінилися механізми взаємодії. Наша служба проговорила ситуацію, десь 120-150 організацій в нас були на контакті, етнічних спільнот і переважна більшість говорить про те, що відколи зникла всеукраїнська структура, стало значно складніше взагалі співпрацювати, комунікувати і отримувати підтримку.

Наша служба зараз напрацювала Концепцію Державної цільової програми "Єдність у розмаїтті", яку ми будемо пропонувати до розгляду і обговорення. На нашу думку, у нас має бути постійна державна цільова програма. Вочевидь, це на перспективу 5 років, це не буде, мабуть, прямо зараз, але ми маємо зібрати до купи всю ту підтримку, яку держава Україна надає, і бачити всю цю палітру підтримки, і бути в змозі мати відкритий діалог стосовно всіх коштів, які виділяються як на рівні регіональному, так і на рівні національному.

Наша служба з великим ентузіазмом працює зараз над імплементацією Закону про корінні народи, і ми дякуємо всім представникам корінних народів, які вже активно включилися в цю роботу. Але дуже важливо, щоб, працюючи над імплементацією цього закону, ми пам'ятали, що окрема політика щодо корінних народів, вона пов'язана з викликами збереження їхньої культури, тобто з особливими ризиками збереження етнічної культури корінних народів, і ця політика в жодному разі не має означати різницю в престижі чи різницю в повазі, яку отримують ті етнічні спільноти, які належать до корінних народів або не належать. Я мушу про це сказати, тому що, на жаль, під час святкування 30-річчя Незалежності трапилася дуже дивна річ: з тих списків, які подавала наша служба, загалом лише 20 осіб, на прийняття урочисте потрапили тільки представники корінних народів, представники національних меншин, жодного представника, за нашою

інформацією, так і не було запрошено, хоча і профільна фахівці ... (*нерозбірливо*), і ми били на сполох, що так не має бути, це не має бути різниця в престижі чи в повазі. Як так трапилося, чия це була помилка, чому не було діалогу, ми досі не маємо інформації. І якби було звернення, що в нас стільки-то місць, давайте разом вирішимо, що робити, ми могли би більш гармонійно виходити з такого роду викликів.

І насамкінець, все ж таки мають бути дійсно певні елементи інституційної забезпеченості і нашої служби. В серпні минулого року після піврічної перерви були поновлені можливості оренди державних приміщень. Як орган державної влади ми маємо право орендувати лише за одну гривню на місяць, для нас закритий ринок комерційної оренди, однак Національне агентство з питань державної служби, яке дало в липні минулого року згоду на наше розташування згідно з постановою Кабінету Міністрів за адресою Прорізна, 15, в серпні минулого року відкликало цю згоду. Це дуже полемічне юридичне рішення, ніякого альтернативного приміщення не було. За цей рік ми перепробували десятки заявок на різні приміщення, у нас так і не вирішена ця проблема. Водночас Національне агентство з питань державної служби, те саме агентство, через яке було сповільнено формування служби, внаслідок того, що просто буквально немає де розташувати працівників, нещодавно подало проект постанови, в якому воно скорочує штатну чисельність нашої служби. Відповідно така політика, яка чомусь відбувається на деяких рівнях, вона свідчить все ж таки про недостатню увагу до цієї тематики. І я би просила об'єднати зусилля для того, щоб вирішити питання програми заходів на підтримку етнічних спільнот на наступний рік і вирішити питання все ж таки логічного завершення створення нормальних умов для роботи нашої служби, оскільки рік я намагалася не виносити в публічний простір це питання і намагалася вирішувати його безконфліктно, як мене і закликали. Але я бачу, що вже рік проблема залишається на місці і, понад те, ці проблеми погіршуються в плані

можливості планування діяльності. Тобто поруч з інтенсивною роботою і напрацюваннями, які є, ми водночас бачимо, що базові питання так і залишаються не вирішеними.

Дякую.

ЛУБІНЕЦЬ Д.В. Дякую, пані Олено.

Надаю слово Уповноваженому із захисту державної мови Кременію Тарасу Дмитровичу. Будь ласка.

КРЕМІНЬ Т.Д. Шановна президія, шановні учасники сьогоднішнього "круглого столу"! Зважаючи на те, що проанонсовано більше діалог із учасниками сьогоднішньої зустрічі, мій виступ буде доволі простим і лаконічним, коротке слово. Дякую за те, що у нас є цей діалог, те, що ми не входимо до списку тих країн, де немає порозуміння між різними національними спільнотами і корінними народами, і мені, як донедавна разом із моїми колегами, які присутні в цій залі, народними депутатами України восьмого скликання, вдалося знайти порозуміння і спільну мову, коли ми розробляли Закон про освіту 2017 року і Закон про забезпечення функціонування української мови як державної. І це справді показник того, як треба працювати, захищати інтереси і дбати про всіх громадян України в незалежності від походження тощо.

Але хотів би підкреслити, що Законом про забезпечення української мови як державної визначено, що у 2020 році мали з'явитися закони про національні меншини і про корінні народи. Зважаючи на те, що я перебуваю на посаді трохи більше одного року, про ці та інші проблеми я говорив публічно і офіційно звертався до Кабінету Міністрів України, до Верховної Ради України, і дуже тішуся з того, що цього 2021 року за великої результативної діяльності профільного комітету, за підтримки Офісу Уповноваженого, за підтримки міністерства закордонних справ у нас є Закон

про корінні народи і обговорення подальшого документа, не менш важливого і значущого для реалізації ратифікованих міжнародних документів, узгодження із чинним українським законодавством дає величезну надію на оптимістичне розв'язання вже цього 2021 року.

Хотів навести два маленьких приклади, за які мені несоромно і за які я хочу реально подякувати людям. 2013-го року після Революції Гідності мені випала честь очолювати Миколаївську обласну раду. І в списках до участі у сьогоднішньому "круглому столі" запрошували, але, на жаль, я ще на побачив свого колегу, Раду національних меншин і товариств Миколаївської області, - пана Мурада-Султана Джамалутдиновича Каймаразова. То одна з перших моїх зустрічей, яку ми організували для того, щоб стабілізувати ситуацію на Миколаївщині, яка була неподалік від пастки, щоб потрапити до "руського мира", вона стосувалася одного: як знайти спільну мову і чим ми можемо бути корисні один одному.

Тому, віддаючи належне національним спільнотам, які і з 2014-го, і до 2014 року так багато роблять для соборної, європейської, цивілізованої країни, в тому числі в питаннях національної безпеки і оборони, порозуміння на регіональному, центральному і міжнародному рівні, хочу сказати, що я як Уповноважений із захисту державної мови докладу максимум зусиль (і як установа, яка здійснює експертну оцінку нормативно-правових актів) для того, щоб і цей закон, а також його ефективне втілення було належним чином реалізоване вже цього року.

Дякую.

ЛУБІНЕЦЬ Д.В. Дякую, пане Тарасе.

Зараз я хочу надати слово одному із співорганізаторів сьогоднішнього заходу, керівнику Ради національних спільнот України Аванесяну Ашоту Дадікоєвичу.

АВАНЕСЯН А.Д. Шановні друзі, я, по-перше, перепрошую. Так у нас, на жаль, дороги...

Що ми можемо сказати сьогодні? Я дуже вдячний всім учасникам, керівникам національних культурних громад, нашим друзям – керівникам, як ми кажемо, "парасолькової" організації, які сьогодні також з нами.

Ми всі, шановні друзі, сьогодні можемо сказати, що ми всі українці, але різного етнічного походження. І, на мою думку, це буде правильно. Якщо ми говоримо, що у нас наше майбутнє для наших дітей, і ми всі працюємо заради нашого майбутнього. І, мабуть, так буде правильно, що ми спочатку українці, а потім – різного етнічного походження.

Я хочу сказати, що ми дуже вдячні від Ради національних спільнот України. На мою думку, кожен виступаючий скаже від своєї організації в цілому, від різних етнічних спільнот. Ми дуже вдячні сьогодні керівництву нашого профільного комітету, ми дуже вдячні, що ми спільно сьогодні проводимо наш захід, присвячений 30-річчю Незалежності нашої України.

Також ви знаєте, що у нас було у 2019 році 30 років етнічного руху. Також ми разом були на святкуванні. Я дуже вдячний всім. Але за 30 років у нас є дуже багато різних питань, щодо яких у нас є досягнення у вирішенні різних проблемних моментів. Але маємо також питання, на які ми до сьогоднішнього часу не маємо, скажімо так, відповіді.

Ви знаєте, ми працюємо. Так як ми працюємо, ми можемо якимось чином не знати, що правильно, що треба, скажімо, коли різні питання виникають. Я завжди кажу, що є потреба у вашій допомозі, потреба у допомозі керівництва, скажімо, національно-культурних громад. Потреба у допомозі профільних інституцій, які ми сьогодні маємо. І як ви знаєте, є у нас і Державна служба з питань етнополітики, сьогодні дуже приємно бачити разом з нами Уповноваженого з захисту української мови, сьогодні також з нами Уповноважений Посол Республіки ... *(нерозбірливо)*, на сьогодні заступник Міністра закордонних справ, дуже поважні люди, голова комітету,

Уповноважена з прав людини пані Денісова, дякую вам також від нас, від спільнот.

Але треба працювати, треба працювати, мабуть, ще 30 років, щоб у нас було краще. А на сьогодні маємо питання, які, мабуть, не знаю, як сказати. Сьогодні це є питання, які стосуються національних спільнот. Виступ у мене є, але, на мою думку, сьогодні не буду, святковий день - День Незалежності нашої України. На мою думку, треба поздороватись і сказати: "Зі святом нас всіх!". А далі буде час, будуть робочі зустрічі, будемо обговорювати різні питання.

Але єдине, що хочу сказати, Закон про національні спільноти. Я дуже вдячний Президентові України і голові комітету, всім, хто брав участь, долучився до Закону про національні спільноти. Я дуже вдячний, тому ми сьогодні маємо нову термінологію. Як завжди кажемо, що ми не національні меншини, а ми національні спільноти. Я дуже всім вдячний. Це наша праця і разом з вами, разом з нашими колегами так і будемо далі працювати.

Я ще раз і ще раз хочу сказати, зі святом, шановні друзі! І спасибі, що ми разом! Спасибі. *(Оплески)*

ЛУБІНЕЦЬ Д.В. Дякую, Ашот Дадікоєвич.

Окрім слів привітання, все ж таки можна висловлювати проблематику, ми для цього і зібрались.

АВАНЕСЯН А.Д. Із задоволенням.

ЛУБІНЕЦЬ Д.В. Тільки недовго.

АВАНЕСЯН А.Д. Питання, які стосуються в цілому етнічної спільноти, не тільки Ради національних спільнот, для нас для всіх. Колегіальний дорадчий орган Ради міжетнічної злагоди при Президентові України ми

сьогодні не маємо. А всі ми знаємо, що у нас був такий орган і що Удовенко Геннадій був головою, і ми разом працювали. Також ми не маємо посаду уповноваженого з питань етнічних спільнот в Офісі Президента України. Так це ж один підпис Президента і у нас буде уповноважений з питань національних етнічних спільнот України. Уповноважених ми маємо різних: Уповноважений по дітям, Уповноважений по донорам – уповноважених дуже багато, але етнічних спільнот немає. Така проблема.

Дуже-дуже нам потрібно поновити роботу окремого центрального органу виконавчої влади – міністерства національних спільнот та закордонних українців, міністерство. Шановні друзі, нам не потрібен відділ, комітет, нам потрібно міністерство - міністерство національних етнічних спільнот, національних спільнот України і закордонних українців. Більше 20 мільйонів українців проживає в різних куточках, в різних державах. А яка структура у нас є, єдина структура, скажемо так, яка займається закордонними українцями? В різних структурах, міністерствах ми маємо різне управління, різні департаменти. А якщо, може, об'єднати в одне міністерство, це буде краще. Ну, ви знаєте, це бажання наше. Як Президент сприйме, як буде далі сьогодні новий уряд (вже, як би, знаємо, є інформація, що буде новий уряд, будуть нові міністри), як буде сприйматись наше прохання, я зараз не можу сказати.

В регіонах країни, яка за статусом є багатонаціональною, багатоетнічною, утворити посаду заступника голови обласної державної адміністрації з питань національних спільнот, яку би займав представник етнічної громади, що компактно проживає в регіоні. Це було б для нас усіх краще. Колись у нас заступником губернатора Одещини був Юрій Дімчогло, гагауз, представник гагаузької спільноти. Це було би краще.

Доповнити проект Закону України про функціонування української мови як державної положенням про використанні мов корінних народів і національних спільнот України у відповідальних сферах суспільного життя.

Також відновити діяльність міжвідомчої робочої групи з питань протидії ксенофобії, міжетнічної та расової нетерпимості, до складу якої залучити представників відповідних міністерств, відомств, зокрема Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Генеральної прокуратури України. Необхідність відновлення такого органу підтверджена у доповіді Європейської комісії проти расизму та нетерпимості по Україні від 8 грудня 2011 року та Заключних зауваженнях 47-ї сесії Комітету ООН з ліквідації расової дискримінації від 2 вересня 2011 року.

Дуже є прохання збільшити у державному бюджеті України видатки на задоволення потреб національних спільнот за відповідними бюджетними програмами, а також сприяти добродійній діяльності, спрямованій на підтримку представників громадських організацій на шляху реальної демократії і національної єдності. Надати квоту на присудження державних нагород і почесних звань професійним працівникам художніх колективів і провідним солістам національних спільнот за поданням нашої організації та інших професійних організацій етносів.

Восьмий пункт, шановні друзі. Затвердити на державному рівні право безоплатного або пільгового надання будівель, споруд, що перебувають у державній, комунальній власності для розташування в них культурних центрів національних громад без застосування конкурсних процедур з оплатою комунальних послуг на пільгових умовах за тарифами, передбаченими для населення.

Підвищення рівня правової інформованості населення про діяльність етнічних спільнот, надати інформаційно-аналітичній газеті "Національний діалог" статусу всеукраїнського видання національних спільнот України та забезпечити належний рівень державного фінансування. Для "Національного діалогу" державного фінансування ми не маємо, ви знаєте нашу газету всі. Якась газета, мабуть, потрібна, щоб було на рівні державної служби, на рівні

міністерства, газета, яка дає інформацію для всіх спільнот. Так, окрему газету ми маємо, і фінансування є там, на сьогодні 5 газет.

Залучити до участі регіональних та загальнодержавних програм культурного розвитку професійні та аматорські колективи етносів України, тобто ми на державному рівні можемо показати, наші творчі колективи сьогодні готові, заслужені, народні артисти готові співати наші українські, наші етнічні різні пісні. А на державні свята, буває так, що нас, як кажуть, і не бачать. Як сьогодні 30 років незалежності України, і ні у кого не було запрошення. Ну, ви бачите, як...

У нас немає, от ми кожен раз говоримо про те, щоб проголосити 20 листопада Днем національної злагоди. Дня національної злагоди ми не маємо сьогодні. А чому 20-го? 20 листопада був прийнятий Перший універсал Української народної республіки, там єврейська, польська, російська спільноти були, тому і 20 листопада.

Скажімо, ці питання, які ми маємо сьогодні, на мою думку... На останнє я хочу сказати, що етнічний склад населення України дуже різноманітний. Я дуже хочу, щоб ми всі разом прийняли таке рішення, що ототожнювати громадські організації національних спільнот з іншими громадськими організаціями різних напрямків діяльності не треба, зокрема організаціями у сферах екології, захисту тварин чи інших організацій, які, там, медична допомога, а у нас національно-культурні громади. У нас, мабуть, треба, щоб був особливий статус як національно-культурних громад, зі статусом, що ми представляємо різні етнічні спільноти, частину населення України, не захисту тварин, не захисту, скажімо, медичних послуг чи інфекційні захворювання. Але сьогодні всі громадські організації на один рівень. Я думаю, що треба якимось чином в Законі про національні спільноти України чи окремий документ, мабуть, для того, щоб ми мали такий статус як національно-культурна громада.

Я дуже всім вдячний. Мабуть, щось я забув, не сказав. Я думаю, що попереду буде дуже багато наших колег, друзів, що будуть виступати, і вони також доповнять цей список. Я дуже вдячний. Дякую. *(Оплески)*

ЛУБІНЕЦЬ Д.В. Дякую, Ашот Дадікоєвич.

От саме для того ми і зібрались: нам потрібно окреслити перелік питань. І коли ми тут всі разом, коли у нас є профільні міністерства, то ми вийдемо з якимись напрацьованими рішеннями.

Я для себе все записую і я прокоментую в самому кінці. Але думаю, що по всіх питаннях ми зробимо або окреме засідання, або окреме питання на засіданні комітету, де ми все це обговоримо.

Так, рухаємось далі. Надаю слово Чубарову Рефату Абдурахмановичу – голові Меджлісу кримськотатарського народу.

ЧУБАРОВ Р.А. Дуже дякую.

Вельмишановні панове голови: голова комітету Верховної Ради України, голова Ради національностей України, голови товариств, організацій, об'єднань, інститутів! Вельмишановна пані Уповноважена Верховної Ради України з питань прав людини! Вельмишановна пані Голова Державної служби з питань етнополітики та свободи совісті! Пане Уповноважений із захисту української мови! Пане заступнику Міністра України з закордонних справ! Пані та панове! Дозвольте привітати мені від імені Меджлісу кримськотатарського народу учасників цього урочистого, з однієї такої сторони, "круглого столу", оскільки все це проводиться в дні, коли ми всі святкуємо 30-річчя Незалежності нашої держави. І тема "круглого столу": "30 років Незалежності України: досягнення та перспективи розвитку державної та національної політики" - вона якраз є дуже доречним.

Хотів би сказати, що одразу після схвалення 1 лютого Закону про корінні народи України ми, Меджліс кримськотатарського народу, провели зустріч членів Меджлісу кримськотатарського народу з керівництвом Ради національних спільнот України. Ми віримо, що ця зустріч укріпить нашу подальшу взаємодію. Ми домовилися про підготовку та підписання після обговорення Меморандуму щодо взаємодії між Меджлісом кримськотатарського народу та Радою національних спільнот України.

У нас також з питань імплементації схваленого закону відбулася зустріч з Міністром культури та інформації паном Олександром Ткаченком та вельмишановною пані Оленою Богдан – Головою Державної служби з питань етнополітики.

Я, користуючись цією нагодою, хотів би особисто подякувати голові комітету Верховної Ради України пану Дмитру Лубінцю, пані Уповноваженій з питань прав людини Людмилі Денісовій і пані Олені Богдан. Знаєте, іноді деякі наші люди кажуть: "От ми багато чого встигаємо". А я кажу, що ми ніколи би нічого не встигали, якщо б у нас не було таких поважних партнерів і таких поважних союзників, і саме головне – односторонців. Бо все те, що ми здійснюємо, ми це робимо для людей, для укріплення української держави.

Я зараз не буду говорити про особливості, пов'язані з окупацією Криму Російською Федерацією, яка триває 7-й рік, але ще раз хочу сказати, що оця трагічна така особливість, я не знаходжу зараз іншого слова, вона вимагає від нас діяльності в таких сферах, які не мали би бути такими пов'язаними з нашою діяльністю, це сфери міжетнічної діяльності, але життя завжди підкидує ті чи інші питання, і ми займаємося і родинами політв'язнів, а їх уже за 135, і їхніми дітьми. І ще раз хочу повторити, ми б мало чого зробили, якщо б не було підтримки багатьох наших партнерів і державних структур.

Щодо законопроекту про етнічні спільноти, ми впевнені, що цей закон має органічно удосконалювати ті аспекти, які потребують більшої чіткості,

повноти, наповненості, і в такому напрямку ми готові максимально сприяти. Ми і робимо це, ми приймаємо участь у різних обговореннях, в тому числі і на рівні комітетів Верховної Ради, депутатів Верховної Ради, які представляють одночасно і представницький орган кримськотатарського народу, вони є активними учасниками цього законодавчого процесу.

Отже, я хотів би завершити тим, шановні друзі, що ми, кримські татари, як частинка багато етнічної єдиної української політичної нації, ми завжди відчуваємо вашу допомогу, і ми хочемо і намагаємося бути максимально разом з вами, бо всі ми робимо одну справу. Я дуже сподіваюся, що одне із таких потужних засідань Ради національностей України, в комітеті Верховної Ради, всіх інших державних структур як можна скоріше відбудеться у звільненому від російських окупантів Криму. Ми з радістю будемо вас там зустрічати, я в це вірю. Я вірю в те, що кожний з нас на тій зустрічі буде.

Дуже вам дякую за запрошення і за участь. *(Оплески)*

ЛУБІНЕЦЬ Д.В. Дякую, пане Рефате.

Передаю слово Зарубінському Олегу Олександровичу – народному депутату України чотирьох скликань, який очолював Комітет з прав людини з 2008 по 2012 рік, директору Українського інституту дослідження екстремізму, кандидату історичних наук, професору політології.

ЗАРУБІНСЬКИЙ О.О. Дуже дякую, пане голову.

Шановна президія, шановні присутні, шановні пані та панове! Я не буду забирати в себе часу і говорити про ті речі, про які вже йшлося, про важливість цього заходу, про важливість роботи спілки, про серйозну роботу, здійснену профільним комітетом, а зосереджусь на абсолютно конкретних пропозиціях щодо Закону про національні спільноти України, бо вважаю його надзвичайно важливим. І, знаєте, ми мало говоримо, а чому він

важливий? Так от, серед цілої купи, цілої сукупності аргументів він важливий тому, що стосується не сотні людей, не тисячі людей, навіть не сотні тисяч людей.

За останнім переписом 2001 року, після цього повноцінного перепису не було (ви це прекрасно знаєте, з зрозумілих причин не було, зараз це не предмет обговорення), але за цим переписом, люди, наші громадяни, які ідентифікували себе як українці, складають 77,82 відсотка. Відповідно, люди, які себе само ідентифікували, як представники інших національних спільнот (бо українці – це теж національна спільнота, якщо виходити, що спільнота – це сукупність людей певного етнічного походження і так далі), так виходить 22,2 відсотка. Я взяв останні дані з Держстату, а це на 1 липня 2021 року, і у нас на 1 липня, я зараз не буду дискутувати це так чи не так, але це державний орган, він дав, що у нас населення – 41 мільйон 588 тисяч. Так ось виходить, що якщо ту пропорцію зберегти, а у нас немає підстав сьогодні і нових переписів для того, щоб її коригувати, то мова йде про 9 мільйонів 200 тисяч людей. Тобто 9 мільйонів 200 тисяч людей в сучасній Україні є ті люди, які в своїй сукупності є представниками національних спільнот, як в законі в дужках зазначено все-таки один раз "меншин", очевидно, для того, щоб розуміли, хто мається на увазі.

Шановні, 9 мільйонів 200 тисяч – це населення Латвії, Литви, Естонії і Грузії разом взятих. Тому предмет цього закону або проекту цього закону поки що надзвичайно важливий, навіть виходячи з таких загальнозрозумілих речей.

Перша позиція, перша сентенція – проект закону гарний. У порівнянні з Законом про національні меншини 1992 року це, безумовно, не крок вперед, а це прогресивний закон. Зрозуміло, не треба посипати голову попелом тим, хто у 1992 році приймав закон, ситуація була зовсім інша в Україні, атмосфера і все інше, але 30 років дали себе знати.

Квінтесенцією цього закону (переходжу до конкретної пропозиції), на мій погляд, є дві речі, в преамбулі вони так і звучать коротко, стило і чітко: визнаючи мультикультурність цінністю українського суспільства, яка потребує захисту і збереження – перша позиція; і друга позиція – забезпечуючи рівність громадян України не залежно від їх національності.

І тут моя перша пропозиція полягає в наступному: в Конституції України оця сентенція або ця позиція висловлена, як мені здається, більш повно. Це стаття 24 Конституції, яка починається так: "не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору і так далі, в тому числі етнічного походження і в тому числі мовному критерію".

Мені здається, що розробникам цього законопроекту варто б інкорпорувати дві речі, а саме: відсутність привілеїв та обмежень до поняття рівності. Бо поняття рівності можна тлумачити дуже по-різному, це абстрактне поняття. А якщо б ми записали: забезпечуючи рівність громадян України незалежно від їх національності, та відсутність привілеїв та обмежень і далі за текстом, от тоді це набуває зовсім іншого змісту. Це перша моя пропозиція.

Друга. Шановні колеги, будь-який закон, повірте моєму досвіду, є серйозний тоді, коли він виконується – це аксіома. Для того, щоб виконувати закон, по-перше, його мають хотіти виконувати, тобто має бути бажання його виконувати з боку громадян, в тому числі і національних спільнот, і всіх інших. Але має бути і можливість його виконувати. Якщо немає цієї можливості, закон не виконується і він знецінюється певною мірою.

Про що йдеться? Стаття 11 "Використання мов національних спільнот", третій пункт - "культурно-мистецькі, розважальні та видовищні заходи, організаторами чи одним з організаторів яких є громадські об'єднання національних спільнот, можуть проводитися мовами національних спільнот". Крапка. І тут директивно "організатор забезпечує синхронний переклад, дубляж або інші засоби перекладу державною мовою". Розумієте? Тут не йде

про масштаб мова. Якщо це в Палаці "Україна" чи в Національному театрі опери і балету, де є відповідні можливості і де є представники інших спільнот, які хотіли би, не розуміючи національної мови якоїсь окремої, знати і державною мовою – це одне. Уявімо собі ситуацію в болгарському селі на Одещині, які проводять фольклорний фестиваль, на який зібралися 100-150 болгар, суто болгар, скажіть, будь ласка, хто там буде організовувати синхронний переклад, дубляж і таке інше? Навіщо записувати апріорі те, що не буде виконуватися ще дуже довго? Бо немає можливості! Я не думаю, що болгар не хотіли б це зробити. І взагалі, якщо там 100 болгар зібралися, то для чого ця директивність? Якщо в пункті було б "рекомендується, бажано" і так далі – це одне. Якщо це є імперативний формат цього твердження і тлумачення, будьте впевнені, що ця диспозиція закону виконуватися не буде. Для чого таке робити, щоб закон нівелювати?

Третє. Всі говорять про фінансування. Шановна пані голова теж говорила, правильно абсолютно говорила. До речі, дуже хороший виступ. Це так, я бачив багатьох голів. Дуже хороший виступ.

От стаття 16: "обсяги фінансування на забезпечення діяльності громадських об'єднань національних спільнот, що здійснюються за рахунок коштів державного бюджету України, уточнюються щороку з урахуванням фінансових можливостей держави". Шановні, немає нічого більш абстрактного, аморфного у визначенні "з урахуванням можливостей держави". Хто буде визнавати ці можливості держави? А якщо у держави скажуть, що у нас немає можливостей? А у нас завжди не дуже хороші фінансові можливості держави. Тому мені здається, ну я не маю права наполягати, я пропоную, має бути визначений відсоток. Нехай це буде невеликий відсоток, але це має бути стабільне фінансування, для того, щоб потім не клянчити кожен рік, виходячи з абсолютно аморфного формулювання "фінансові можливості держави".

І четверта пропозиція, вона найсерйозніша. Мова іде про майже 10 мільйонів громадян України, які сплачують податки, які є рівноправними, як ми вже з'ясували, громадянами України, нічим не гірші, ніж хтось інший. А скажіть, будь ласка, є центральний орган виконавчої влади – ЦОВВ, як його називають, аббревіатура, в Законі України про центральні органи виконавчої влади є стаття 17, це завдання центрального органу виконавчої влади. І тут іде другим пунктом: "Здійснення державного нагляду (контролю)".

Я читаю положення. Добре виписано, ще раз скажу: проект хороший. Я пропоную краще зробити. Стаття 17: "Повноваження центрального органу виконавчої влади". Читаємо, що збирає та аналізує, забезпечує вивчення та аналіз. Наступний пункт – моніторинг, ще один пункт – моніторинг, ще один пункт – моніторинг. Це хороша справа – моніторинг, зібрання і аналітика. Але цим можуть займатись а) громадські організації, б) національні спільноти і громадські організації, спілка, очолювана шановним Ашотом Дадікоєвичем і якийсь підрозділ центрального органу, який здійснює аналітичну, моніторингову роботу. Але не може ця робота зводитися до моніторингу при тому, що в жодному пункті навіть слова "контроль" немає. А це Законом про центральні органи виконавчої влади передбачено, що центральні органи виконавчої влади здійснюють це завдання (навіть зазначено): здійснюють нагляд і контроль.

Тому мені здається, що ця диспозиція дуже важлива і її дуже важливо внести, щоб вона була. Бо дивіться, ситуація така: у нас є шановний, виступав, уповноважений. Але зверніть увагу: не мовний омбудсмен, це ж не правду говорять, а хто? Уповноважений з питань захисту української мови. Але є інші мови, і тут сказано, що є рівноправність мов і так далі. Або функціонал пана Кременя збільшити до того, що він всіма мовами займається, або в структурі центрального органу виконавчої влади знаходиться посадова особа, яка займається тими мовами, які не входять в

функціонал Кременя. Ви розумієте, про що я кажу? Інакше не зрозуміло, чому захист відбувається тільки по одній лінії.

І останнє. Центральний орган виконавчої влади, який займається таким нагальним питанням, яке стосується майже 10 мільйонів чоловік, має бути серйозним інститутом, в якому, я не знаю, може, це при Президенті треба уповноважений, не знаю, але те, що мають бути уповноважені в цьому органі, інспектори в цьому органі, які б дійсно здійснювали нагляд і контроль, це аксіома, це апріорі. Інакше доведеться займатися збором інформації, аналітикою, моніторингом і так далі, що є непогано, але що є недостатньо.

Я перебрав трошки часу, але був конкретним. Дуже дякую. Ще раз хочу сказати, що цей проект закону є абсолютно прогресивним у порівнянні з 1992 роком. Але його можна трошки удосконалити. Спасибі. *(Оплески)*

ЛУБІНЕЦЬ Д.В. Дякую за слушні пропозиції. Я вам скажу відверто, я от вам сказав, що я буду в кінці все коментувати, але одна ремарка на те, що ви сказали, Олег Олександрович, саме важливе, з приводу мов. З'явилась ініціатива. Я не думаю, що це потрібно робити Уповноваженому з захисту державної мови, у нас є велика інституція – Уповноважений Верховної Ради з прав людини. Я думаю, що Людмила Леонтіївна, якщо погодиться на цю пропозицію, ввести, можливо, окрему людину, яка б займалась цим питанням.

ЗАРУБІНСЬКИЙ О.О. Логічно абсолютно.

ДЕНІСОВА Л.Л. Це неочікувано, але я підтримую, звичайно, і шановного мого колегу, коли ми були народними депутатами, звичайно, пана голову. Тому що ми можемо з 1 вересня ввести ту посаду представника, Уповноваженого, і давайте випишемо, з яких питань чітко. І, будь ласка, тоді

і національні спільноти дадуть таку кандидатуру. Ми зробимо відділ і будуть опікуватися саме цими питаннями. Тому що повноваження Уповноваженого Верховної Ради з прав людини, ви знаєте, вони більші, нічим не обмежені. І тому, якщо Уповноважений, при всій повазі, по захисту державної мови, він тільки питання закону, а ми про все. І тому я підтримую, давайте зробимо.

ЛУБІНЕЦЬ Д.В. Тут точно можна поаплодувати, що отак от швидко ми вирішуємо проблему. *(Оплески)*

Дякую, колеги. Ідемо далі. З урахуванням того, що у нас відбулась вже реформа децентралізації, абсолютно слушно, щоб у нас сьогодні була людина, яка буде представляти місцеве самоврядування.

І я надаю слово Владиславу Сергійовичу Трубіцину, він є депутатом Київської міської ради, голова постійного комісії Київської міської ради з питань підприємництва, промисловості та міського благоустрою. Будь ласка.

ТРУБІЦІН В.С. Дякую.

Шановні народні депутати, експерти, громадські діячі та усі присутні! Я вдячний за запрошення взяти участь у такій цікавій та потрібній для України дискусії щодо розвитку етнонаціональної політики в Україні.

Сьогодні ми разом маємо обговорити нову редакцію Закону України "Про національні меншини в Україні". І це вкрай важливо, адже попередній і на сьогодні діючий Закон "Про національні меншини в Україні" був прийнятий ще на початку незалежності України в 1992 році, і цей закон носив рамковий характер та не враховував багатьох змін, які відбулися в сучасному світі. А от в новому законопроекті передбачається можливість створення консультативно-дорадчого органу при центральному органі виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики в сфері реалізації прав та свобод національних спільнот, до складу якого включаються представники організацій національних спільнот. Це

серйозний крок назустріч більш глибокого розуміння проблем національних спільнот в Україні та можливості знаходження ефективних шляхів їх вирішення. Крім того, це надасть можливість створення дорадчих органів із представників громадських об'єднань національних спільнот, передбачається і на місцевому рівні при місцевих органах виконавчої влади, в органах місцевого самоврядування. І це є також позитивним в запропонованому проекті закону. Ще один плюс запропонованого проекту закону – це можливість фінансової підтримки діяльності, проектів, заходів громадських об'єднань національних спільнот - ще один плюс запропонованого проекту закону.

І головне, щоб положення даного законопроекту не були лише декларацією бажання держави Україна розвивати та підтримувати національні спільноти, а реально забезпечувала захист прав та інтересів національних меншин.

Дякую за увагу. *(Оплески)*

ЛУБІНЕЦЬ Д.В. Дякую. Да, будь ласка.

АВАНЕСЯН А.Д. Я, шановні друзі, хочу сказати, що ми з Владиславом Сергійовичем, у нас є чотири звернення як до депутата, як до голови комісії по підприємництву та благоустрою. У нас є звернення до Владислава Сергійовича щодо створення Центру культур національних спільнот в місті Києві, щодо створення Алеї видатних діячів етнічних спільнот України, щодо створення дорадчого органу Ради етнічних спільнот при Київській міській державній адміністрації, також щодо благоустрою території нашого музею.

Я дуже вдячний, Владиславе Сергійовичу, що ви разом з нами. І будемо разом працювати і над цим проектом, і буде у нас з часом відповідь. Дякую вам. *(Оплески)*

ЛУБІНЕЦЬ Д.В. Дякую.

Надаю слово Майбороді Олександр Микитовичу, який представляє Інститут політичних і етнонаціональних досліджень імені Кураса Національна академія наук України.

МАЙБОРОДА О.М. Да, дякую. Не Кураса, а Кураса. І Іван Федорович був одним із перших етнополітологів, який закладав основи цієї галузі знань.

ЛУБІНЕЦЬ Д.В. Будь ласка, Олександр Микитовичу.

МАЙБОРОДА О.М. Я вітаю всіх присутніх з 30-річчям Незалежності, яке пройшло у нас. І пройшли, головне, всі ці 30 років без якихось етнічних конфліктів, які б загрожували нашій державності.

Я можу сказати, що науковці в цьому відношенні теж брали свою участь, і наші рекомендації, наші пропозиції, вони теж відіграли певною мірою свою роль. Але, на жаль, думка науковців, прямо скажемо, враховується далеко не завжди і інколи просто ігнорується. Приклад цьому цей текст цього законопроекту. Я прямо скажу, що не сам текст мене, так би мовити, турбує, а дві речі принципіві.

Перше. Зараз оновлення законодавства в сфері етнополітики здійснюється без прийняття базового документу, про необхідність якого ми постійно тлумачимо. Немає Концепції державної етнонаціональної політики. Тому що етнополітика - це не тільки захист меншин, це загальний комплекс відносин між національною більшістю і національними меншинами, це і політика держави по відношенню до меншин, це і принципи, на яких мусять відбуватися взаємовідносини між національними меншинами. Цього базового документа немає. А у нас в цьому документі мусить бути визначено, хто національна більшість, кого заносити до категорії національної меншини. Тому що не кожна етнічна група, яка проживає в Україні, тому що

у нас говорять "народи проживають", не проживають у нас стільки народів, у нас проживають представників стільки різних етнічних спільнот, а, власне, самих меншин, груп, яких можна було б назвати, значно менше. Їх треба назвати. Тому що по відношенню до них може бути одна, так би мовити, державна політика, по відношенню до новоприбулих, які ще утвердились в Україні, інша і так далі. Все це я вам кажу про те, що спочатку потрібно було б прийняти Концепцію державної етнонаціональної політики. І наша пропозиція в цьому відношенні із року в рік ігнорувалися і продовжує ігноруватися.

Друге. Зараз, так би мовити, ... (*нерозбірливо*) оця новація, що у нас замість меншин буде національні спільноти. Нічого хорошого в цій інновації правовій я не бачу. Чим вона обґрунтовується? Ніхто нас не буде дорікати в порушенні прав меншин, тому що у нас немає меншин, у нас є спільноти. Ну це, вибачте, нагадує якесь дитяче крутість. Хтось вклав Президенту абсолютно безграмотну з наукової точки зору фразу і тепер прикриваються самим Президентом і так далі. Я хочу нагадати, що весь світ користується поняттям саме "національна меншина". Чому? Цей термін найбільш адекватно відповідає здійсненню етнонаціональної політики. Термін "національна меншина" означає не меншовартісність групи, а її меншу кількість, тому що демократія має один великий недолік і перевагу, яка одночасно є потенційним недоліком: одна людина – один голос.

І от для того, щоб у національної більшості не виникла спокуса використати оцей принцип "одна людина – один голос" для дискримінації інших груп, от для цього і створюються закони. Закони саме про національні меншини, тобто про етнічні спільноти меншої кількості, які не можуть використати загальнодемократичне право для свого захисту. От не зможуть. Як було це в Німеччині. Проголосували на референдумі за всі ці повноваження Гітлеру, а то прийняли нюрнберзькі закони і все – ніякого законодавства про меншини. А вони не меншинами були, не було такого

поняття "меншини" тоді в Німеччині. Вони, всі євреї, вважали себе німцями і рівноправними громадянами.

Тому я б порадив просто повернутися до старої термінології правової, тому що національна спільнота і національна більшість – це теж національна спільнота, етнічні українці. І українська нація співгромадян – теж національні спільноти. А в юриспруденції неприпустимо до різних суб'єктів застосовувати один і той же термін або, навпаки, одного і того ж суб'єкта називати різними термінами, чи-то він – спільнота, чи-то він – меншина. Вже раз меншини, значить, меншини, і це загальносвітова лексика.

Тому все-таки я б радив частіше звертатися до науковців, тому що є наука "етнологія", яка дає таксони етнічних спільнот, мета-етнічні спільноти, там, слов'яни, германці, є просто етноси, є в складі їх етнографічні групи (теж спільноти) і є етнічні групи – це ті, хто живе за межами свого етносу, і вони входять в інші нації в політико-правовому статусі національних меншин. Тобто вони – члени нації, але національні меншини, от в цьому відношенні, якщо їх там меншість. І вони завжди можуть потенційно бути (*нерозбірливо*).

Що стосується самого тексту закону, якщо відкинути недоречність цю у вигляді інновації, то я б на що звернув увагу? Ну, по-перше, значить, раз вже ми згадуємо про інші закони, які є в Україні, а вони – закони про національні меншини, то відповідно тоді і треба казати про меншини.

Далі. Розділ II, стаття 6. Ну, фактично вона повторює те, що сказано в пункті 2 статті 4. Тут держава гарантує всім громадянам право на те, те, те. І стаття 6: під правами і свободами розуміються – це те ж саме. Ну, мені здається, це можна якось редакційно все узгодити.

Далі. Тут я не стану вже суто на стилістичній редакції, бо мені не зовсім зрозумілі деякі речі.

Далі. Стаття 8, пункт 2: "Примушення громадян у будь-якій формі до визнання своєї належності". Не до належності, а примушування до приналежності. От, не визнання, щоб людину не примушували: у тебе батько

такий, от і ти будеш в нашій групі. Визнавати, що хоче, може, а от не можна примушувати, тому що це – вільний вибір людини. Взагалі бували випадки на переписі, коли людина, у якої батько одної національності, мати другої, а він собі пише третю. От вважає себе і все, у нього самовідчуття і світосприйняття саме таке.

Далі. Що стосується статті 9, пункту 3, то я тут не став би так детально казати про те, як повинен діяти порядок створення Дому національних спільнот і так далі. Це треба просто послатися на відповідні документи. Що стосується Дому національних меншин, скажемо так, інакше його назвати, то про нього, до речі, вже не згадується в розділі 5 "Перехідних положень", коли говориться про закони про місцеве самоврядування. Отам про них треба було б і сказати, що вони повинні надавати приміщення. Це принципово, бо з приміщенням це завжди була з самого початку найбільш складна проблема, от саме з приміщеннями. А потім з оплатою за комунальні послуги і так далі, за оренду і так далі.

Ну, стаття 11 і пункти від 6-го по 10-й можна було б якось редакційно об'єднати, оскільки це фактично йдеться про одні і ті ж заходи, але по відношенню до різних знаків і так далі. То можна якось знайти форму таку, що не ділити це на пункти, одним пунктом написати, що вона може те і те, і українською, і російською от в таких, таких і перерахувати всі ці випадки.

Далі. Участь у політичному, суспільному та культурному житті. Громадяни України, які належать національним спільнотам, мають право обирати та бути обраними до представницьких органів. Розумієте, це доволі банально звучить, тому що це гарантується Конституцією. Тут я б записав так, що неприпустимо обмежувати право людини бути обраним чи обирати на підставі його етнічної приналежності. Оце – інше питання, що не можна йому, так би мовити, забороняти.

ЛУБІНЕЦЬ Д.В. Олександр Микитович, я вибачаюсь, не хотів би вас...

МАЙБОРОДА О.М. Все, я перебрав час.

ЛУБІНЕЦЬ Д.В. ...переривати. Але у нас є регламент.

МАЙБОРОДА О.М. Добре. Якщо ви пришлете це в наш інститут, ми ще попрацюємо, ми вам ще дамо... Але все-таки я прошу дослухатися до моєї пропозиції. Не треба цю інновацію відносно національних спільнот. Вона викличе непорозуміння у багатьох. Це сприймуть, як те, що ми ухиляємось від питання національних меншин. І це буде використано навпаки іще більше проти нас.

Дякую. *(Оплески)*

ЛУБІНЕЦЬ Д.В. Дякую.

Я одну тільки ремарку скажу. Я думаю, що, напевно, всі мене підтримають, я думаю, що всі знають, що я теж особисто відношусь до однієї з національних спільнот. І всі 30 років національні меншини хотіли, щоб їх перестали називати національними меншинами. *(Оплески)*

Тому, при всій повазі до науковців, от коли ви сказали: "Хто вніс це Президентіві?", - то ця людина зараз звертається до вас. І я сказав, що якщо ви хочете національні спільноти почути, то давайте почнемо зі зміни юридичного терміна. І ми цей термін змінюємо. *(Оплески)*

І в юридичному сенсі ми не порушуємо ні Конституцію, ні наші міжнародні зобов'язання, бо юридично ми виписуємо, що національні спільноти – це національні меншини, як це зазначено в Конституції, корінні народи та етнічні групи. Все. І Конституція є, і міжнародні зобов'язання є, і національні меншини нарешті юридично стають національними спільнотами, як це потрібно і повинно давно було бути зроблено.

Дякую. *(Оплески)*

МАЙБОРОДА О.М. Репліка. Я просто не знаю, чому воно було повинно і потрібно це робити? От це я не розумію.

ЛУБІНЕЦЬ Д.В. Дякую.

Колеги, прошу всіх дотримуватись регламенту.

Надаю слово Андрію Андрійовичу Попок – віце-президенту Національної академії державного управління при Президентові України. Будь ласка.

ПОПОК А.А. Щиро дякую, шановний Дмитре Валерійовичу. Але мушу спочатку внести корективу: уже не віце-президент, як уже і немає академії від недавнього часу.

З вашого дозволу, я ідентифікую себе дещо в іншій іпостасі, тим більше, що багато про це говорилося. Мало того, що моя кандидатська і докторська пов'язані з проблематикою ... Правда, про закордонне українство і політику закордонного українства. Але починаючи від 1996 року і до 2011 року я працював в міністерстві, а потім в державному комітеті, точніше у всіх цих реформованих структурах, які реформувалися, починаючи від 1992 року, коли було утворено міністерство. Плюс працював в комісіях, про які сьогодні згадувала Олена Володимирівна, дякую за виступ, і очолював оцю міжвідомчу робочу групу протидії ксенофобії. Так що якраз маю свій власний досвід і я спробую через свій досвід, через те, що говорили сьогодні мої колеги, висловитись щодо законопроекту.

Почну з того, що, на мій погляд, наша вся проблема, наша, як країни, що ми дуже вибірково користуємося всім законодавством і всім досвідом, який хочемо застосувати, коли нам потрібно. Називаємо європейський досвід, якого не існує в природі, бо є досвід кожної країни окремо і є якийсь там загальне європейське ставлення до чогось. Конституцію згадуємо тоді,

коли хочемо висмикнути з цієї Конституції щось, якийсь шматок, не говорячи про інші елементи. І так далі, і так далі.

Сфера, про яку ми говоримо, очевидно, дуже актуальна, але вона завжди вразлива. Будь-які зміни, які починалися в країні, починалися з ліквідації міністерства, комітету. Дійшли донизу, зрозуміли, що потрібно, тепер по-новій намагаємося відновити те, що втратили.

Я вам скажу такий приклад, що в комітеті, який був ліквідований на той момент, тоді я був заступником голови комітету, якраз займався питаннями і проблемами національних культурних товариств. Тут багато людей, з якими ми особисто зустрічалися, співпрацювали і так далі. У нас існувала не лише Рада з національних культурних товариств, а була науково-консультативна рада, куди входили і народні депутати чинні і попередні, в тому числі, царство небесне, Геннадій Йосипович Удовенко, представники МЗС і так далі, і так далі, і так далі. Була можливість все це узгоджувати на рівні прийняття, до того, як приймати рішення. Бо дискутувати ми повинні поки це рішення не прийнято.

Повертаючись до помилок, які, здається, ми зробили, і тепер маємо наслідки. Я не хочу, щоб ми повторювали і створювали нові проблеми, намагаючись зробити красиву форму.

Перше. Ратифікація Хартії регіональних мов, або мов меншин, назвали ми, хоча це не так, меншинних мов. Ми назвали це мовою меншин, заклали проблему, тепер через суди, от вчора був суд в Дніпропетровській області, скасували російську мову як регіональну в Дніпропетровську. Воно в принципі не повинно було бути там, в тому законі, тому що меншинна мова – це мова, яка під загрозою зникнення. Будь-який нормативний документ, закон чи будь-що, воно має, грубо кажучи, залатати дірку, чого не вистачає в законодавстві, закрити якесь питання.

Тому, коли ми говоримо про нову проблему, Закон про корінні народи, хороша річ, і апеляція знову до Конституції. Конституцію писали люди,

писали вночі, писали під примусом, і це не значить, що вони були святі й розумні, і не робили помилок.

Якщо ми звернемося до міжнародного досвіду, це не тема дискусії, але просто ремарка, штрих. Міжнародний досвід говорить про те, що це народ, етногенез якого ... *(нерозбріливо)*, тобто народ, який може бути під загрозою зникнення. Це індіанці в Америці, це аборигени в Австралії і так далі. Ми фактично прирівняли наших до аборигенів і пишаємось цим. Але ключове, чого є. Тому що наших багато, і ми знаємо хто, вони дуже хотіли цей статус, тому що там записано, що закріплюється за цим народом право на надра, на землю і на ресурси. Тому ми розуміємо, це треба розуміти з точки зору України: чи треба це країні?

Тепер з точки зору Закону про національні меншини. Ми весь час пишалися, що цей закон один з перших. Я не знаю, чим він такий поганий. От зараз почув, що він не такий, щось не таке зробив. Я не почув, що не таке, от чесно, з мого досвіду, з моєї практики, що саме там не таке в тому законі, що заважає рухатись? І, до речі, згадували про міністерство. В законі було написано, що мало бути міністерство. Міністерство ліквідували, не міняючи закону.

Шановні, тепер щодо міжнародного права. Так, ми набрали на себе дуже багато зобов'язань, дуже багато. Я вам розкажу такий приклад. Взагалі, от є структура українського суспільства. Я не хочу вдаватися в публікації, є окрема публікація, де ми намагались пояснити. Національні меншини, я абсолютно погоджуюсь з тим, що сказав Олександр Микитович, це не питання, не дай бог, меншовартості. У нас є Конституція, є закони. І я не чув ще ні від кого, на кого би, вибачте, показували пальцем, що він належить до меншини. Але так визнає міжнародне право, такі є наші зобов'язання і такі є критерії міжнародні.

Але є ще запобіжник щодо належності до меншин. Ми зробили велику помилку в тому законі і продовжуємо в цьому, в нинішньому: у нас немає

жодних обмежень. Наведу приклад двох наших сусідніх країн: Румунія, Угорщина, де ми маємо комісії. В Румунії склад населення, трішки менше у них представників етносів, але приблизно подібний до України. Але національних меншин у них визнано лише 12. Вони зробили дуже просто: всі, хто проживав на час 1992 року і мають організації, вони їх визнали меншинами. Вони їм дають фінансування і так далі. Бо питання приналежності до меншин, в чому воно виникає? Це зобов'язання держави підтримувати самотність.

У нас всі мають право. Всі групи, хто хоче, між собою організувалися і мають право школу відкривати, газету видавати тощо. Але якщо ти приходиш до держави, то є зобов'язання держави перед кимось: от є перед меншинами, перед корінними народами, я вже говорив про що.

Тепер беремо запобіжник Угорщини. Вони зробили запобіжник від так званих емігрантських меншин. А тепер подивіться, що робиться у нас? У нас емігрантських меншин найближчим часом буде нескінченна кількість. От подивіться зараз, перше, що приїдуть афганці, вони вже приїхали, буде ще більше. За короткий термін вони стануть громадянами і будуть меншинами. І таких меншин емігрантських буде дуже багато. Чи готові ми до цього? Чи готова держава взяти точно так же на такі самі рівні умови співфінансування і так далі? Тим більше, у нас необмежена чисельність. У нас написано: національне культурне товариство або громадська організація. Три людини зібралися, організували громадську організацію, от тобі і є представники меншини. Тому угорці зробили запобіжник кількісний і термін проживання: сто років проживання на території і має бути певна кількість. От в ідеалі, скажу, це була моя мрія, я всюди намагався це донести, я розумію, що ми упираємося в статтю Конституції, звуження прав і так далі, і так далі. Але якщо ми говоримо про те, що будуть зміни в Конституції, мені здається, ми маємо до цього підійти. Ми стоїмо перед величезним ризиком.

Тепер щодо закону. Ну, він сам по собі непоганий. Є нюанси, є невідповідність. Я собі помічав про фінансування. Ми можемо написати, скільки завгодно зараз, воно буде все красиво написано, але ми впремося в те, що Міністерство фінансів (ви ж кожен день з цим стикаєтесь) скаже: "Нема грошей". Напишіть, що завгодно. Тут є такий варіант: або ми щось придумаємо, що має бути дійсно якийсь відсоток закладений, але я в це теж не дуже вірю, кажу відверто, не дуже вірю, або тоді треба знімати взагалі це. Тобто держава сприяє, але не фінансує. Створює правові умови, організаційні, але не фінансує. Ви зрозумійте правильно, ми можемо написати все, що завгодно, папір витерпить. Питання в тому, як ми це будемо реалізовувати.

Взагалі будь-яка політика, вона складається з кількох речей, якщо державна, ми говоримо: нормативна база, інституційне забезпечення (хто цим займається) і фінансове. Якщо немає чогось з трьох, нема ніякої політики. Є мрії, є фантазії, є бажання щось змінити. Це з точки зору фінансів.

Друге. В міжнародному праві захист відбувається не колективних прав, а індивідуальних. В цьому законі, от перша частина статті 5 закону – там є вже колектив, де переходимо до колективних прав і прирівняння один до одного груп незалежно від чисельності. Ну, таке собі, таке собі.

В цілому над законом варто було б попрацювати, але, я абсолютно погоджуюсь з Олександром Микитовичем, почати з ключового. Ми можемо наліпити законів різних, красивих і хороших, але потім не зібрати їх до купи, як концепцію етнополітики, про яку говорять з 1990-х років. Почати з концепції і піти до законів.

Дякую. *(Оплески)*

ЛУБІНЕЦЬ Д.В. Дякую.

Будь ласка. Ровшан Сурхай Огли Тагієв – голова Асамблеї національностей України.

РОВШАН СУРХАЙ ОГЛИ ТАГІЄВ. Дякую.

Шановний головуєчий, шановні учасники "круглого столу", дякую за організацію сьогодні такого "круглого столу", але я вважаю, що наступного разу треба, щоб більше інформувалося, які питання будуть тут обговорюватися.

Рада національних спільнот робить велику справу. Я хочу сказати, що є п'ять організацій, які об'єднують представників більшої частини населення етнічних спільнот України: це Рада національних спільнот, Асамблея національностей, Інтернаціональний союз, Рада національних громад, і п'ята організація – та, що була створена паном Фельдманом. І наступного разу я дуже хотів би, пан Лубінець, щоб ми такі "круглі столи" робили разом. Моя пропозиція, що ми можемо створити якийсь альянс цих п'яти потужних організацій і обговорювати дуже багато питань.

Я згоден з частиною нарікань пана Попок і пана Майбороди, що ми дуже обережно повинні ставитися до нових законів. Але я розумію, що більшу частину нас, етнічних спільнот, дратувало там це поняття "меншини", але в усьому світі *minority*, тобто меншини, там є у повсякденному житті, в суспільно-політичному житті різних країн.

Обов'язково ми повинні торкатися інших речей, інших питань, тому що зараз є проблема того, що більша частина етнічних спільнот має проблеми, коли стосується це їх права захищати свої законні права. Наприклад, коли приїжджають в Україну представники різних національностей по нашому запрошенню, то їх чомусь не пускають в аеропорту в Україну – по-перше. І нема, на жаль, такого органу оперативного реагування на цю чи іншу проблему. Це перше. Пані Денісова, обов'язково я хочу вам донести стосовно цього питання, що це є дуже велика проблема, коли приїжджає до мене

представник, там, з Казахстану і хотів вкласти 20 мільйонів доларів, його в аеропорту не пустили. Він поїхав, потім полетів в Москву і там зробив свою бізнес-справу.

Ми як Асамблея національностей дуже багато роботи зробили за останні роки. Я в серпні 1991 року прийшов на вулицю Неманську, коли очолював Раду національних спільнот пан Ілля Михайлович Левітас, 7 років працював там, потім 5 років був дипломатом, і дуже багато людей я знаю з того часу. З паном Лубінцем ми робили добру справу, я був генеральним партнером і спонсором Світового конгресу українських молодіжних організацій. По моєму запрошенню ми робили потужний форум в Одесі, також був партнером в Дніпропетровську. З паном Кременем ми робили дуже багато в тому числі міжнародних конференцій, наукових конференцій, в тому числі в Університеті Шевченка й інших місцях. З паном Рефатом Чубаровим ми працюємо більше ніж 30 років, і в тому числі ми в 2014 році як Асамблея національностей, коли була загроза нашій державності, проводили "круглі столи" і в Донецьку в квітні 2014 року, коли ми об'єднували представників різних національностей, конфесій, профспілок шахтарів, металургів та інших й обговорювали питання, щоб відсторонитися від сепаратистського руху. І на кордоні, де у нас Чонгар, ми робили дуже потужну акцію, флешмоб за участі кримських татар. Дуже багато справ ми робимо, кожен із нас.

Дійсно, Рада національних спільнот є потужна організація, точно так же, як і Асамблея національностей, інтернаціональні й інші. Я поважаю мого друга пана Ашота Аванесяна, він дуже активний, і це треба робити, але я розумію, що обговорення будь-якого закону, на який, на жаль, не були запрошені ми як представники та лідери потужних організацій на розробку цих законів, це трошки мінус. По-перше.

По-друге, ми розуміємо, що Україна рухається в напрямку західної цивілізації, але ми повинні завжди знати про те і тримати те, що ми маємо, дуже великі можливості.

От я вам приведу приклад. Коли я був на конференції у Вроцлаві і там питання ці – східна частина Німеччини. Ми ж розуміємо, що західна частина Польщі – це східні землі Німеччини, так? Там є потужна німецька діаспора, але немає там німецьких шкіл. І якщо ми в Україні мали таку можливість і потім був закон, що з часом перехідного періоду, щоб більша частина нашого населення навчалася українською мовою, то це не треба робити штучно, розумієте? Наприклад, моя рідна мова більш русская, не російська. Росія – це держава, це держава-агресор. А русская, тому що я навчався в русской школі, я вірші пишу русской мовою, але і дуже багато русских хлопців зараз захищають в окопах і гинуть за цілісність України.

І тому ми повинні кожні речі називати своїми іменами, що у нас є і потужна русская діаспора, яка не згодна з російською агресивною політикою, яка є агресором, яка окупувала і захопила наш Крим і Донбас, і ми обов'язково їх повернемо. І точно так же є інші потужні діаспорні організації, які, на жаль, не можуть користуватися інструментом демократії і потрапити в парламент.

Простий приклад. Я родом із Азербайджану, це країна, де мешкають представники різних національностей, як і в Україні. Україна теж толерантна, багатонаціональна. Але є питання. Наприклад, дуже велика азербайджанська діаспора, 200-250 тисяч громадян, і стільки же не громадян, але частина нашого українського суспільства. Наприклад, якщо ми маємо статистичні дані, що 41 мільйон, а я з цим не згоден, я вважаю, що максимум 30-35 мільйонів людей мешкає зараз в Україні, навіть, наприклад, 41 мільйон, то 200 людей – це, як мінімум, по квоті 2 азербайджанця повинні бути в парламенті. Чому? Тому що якщо ми говоримо, що захист національних меншин чи національних спільнот, партійна система так налаштована, що є

згідно закону України бар'єр мінімального відсотка – 5 відсотків, щоб потрапити в парламент. Наприклад, я піду в партію "З", в партію "П", в партію "Б" та інші, там, щоб я як потужний лідер азербайджанської діаспори, окрім того, що я очолюю Асамблею національностей України, де сотня організацій там є і працюють, мені скажуть, що ви розумієте, у нас є лідер і давайте вас поставимо сто якимось чи вісімдесят якимось. А если йти по принципу того, что, наприклад, там, болгары, румуны, угорці, поляки – вони мають компактні місця проживання, якщо йти по тому ж мажоритарному округу, то азербайджанці мешкають в різних місцях і вони не сконцентровані в одній площині нашої України, розумієте? І виникає питання: а як мені потрапити в парламент, щоб захищати інтереси азербайджанців, та інших, вірменину - вірмен, руському – руських, щоб захищати інтереси, коли бувають, що дійсно порушення закону: умисні чи випадкові, чи недоліки закону. Є питання.

Тому от приклад є ряду країн. По європейським країнам є ряд країн, де рекомендовано, щоб давати квоти для представників нацменшин чи національних спільнот, як ми кажемо.

От Казахстан, приклад.

ЛУБІНЕЦЬ Д.В. Пане Ровшан, я вибачаюсь, 10 хвилин ви вже виступаєте.

РОВШАН СУРХАЙ ОГЛИ ТАГІЄВ. Вибачаюсь. Одну хвилину.

9 квото-місць для представників різних національностей. Навіть недемократичний Іран, як ми кажемо, там вони не признають державу Ізраїль, одно квото-місце в парламенті для представників єврейської національності.

Тому, я розумію, але давайте ми будемо казати, що по закону треба новий орган, де будуть представники президентського апарату, де

представники уряду, де наукові інститути і де представники етнічних спільнот разом обговорюють. А не писати закони, де ми не приймали участі.

Дуже дякую. *(Оплески)*

ЛУБІНЕЦЬ Д.В. Дякую.

Лише дві ремарки, пане Ровшан, в чому з вами категорично не згоден. Як тільки ми почали писати новий закон, я офіційно звернувся до всіх представників національних спільнот і сказав: "Приймайте участь". Після цього ми провели всеукраїнське обговорення, яке тривало більше трьох з половиною годин онлайн, там було 300 виступаючих.

Мені здається, що в цій країні всі знають про те, що я вже рік очолюю робочу групу по напрацюванню цього закону. Одних "круглих столів" з національними спільнотами ми організували 5. 5! Ми розсилаємо абсолютно всім запрошення.

І останнє, з приводу виборів і квот – цього не буде в Україні. Бо, маючи 130 національностей, ми не можемо дати квоти всім. І знову ж таки потрібно захищати, при всій повазі до вас, потрібно захищати не одну якусь націю, потрібно захищати громадян України.

І перед вами сидить людина, яка представляє другий раз мажоритарний округ. Так більшість у мене на окрузі не греки! Греки у мене не проживають компактно, вони складають там десятую частину. Люди голосують за людей, а не за національності.

І останній вам приклад. Компактно проживають угорці, їх представляв в попередньому скликанні народний депутат Брензович, в 2008-у в парламенті, а в 2009-у у себе на окрузі, де більшість представляють угорці, він програв, за національністю українець, а більшість там угорці.

Тому, повірте, це точно не є аргументом, що от я представник однієї національності, от давайте, щоб я був в парламенті. Ми повинні виходити з

того, що у нас всі рівні. Ми всі різні, але ми всі рівні і захищати потрібно всіх.

І якщо у вас є приклади, коли порушуються права громадян України або навіть не права громадян, у вас є пряма комунікація з головою профільного комітету, у нас є Уповноважений Верховної Ради України, яка займається, мені здається, цілодобово. Цілодобово! Мені здається, інколи, вночі я звертаюсь, коли є порушення, і зразу є реакція.

Тому, повірте, ми ж тут зібрались не для того, щоб просто окреслити наші побажання. Ми окреслюємо, якщо є проблематика, давайте її вирішувати. От як ми сьогодні вже це напружували.

І останнє я хотів би сказати, колеги, якщо у нас кожен буде виступати, при всій повазі, по 12 хвилин, то ми тут будемо до 17-ї години сидіти. Я, в принципі, готовий. Якщо готові і ви, нема питань. Тому я вас дуже прошу, по 3 хвилини, і максимально швидко будемо завершувати. У нас буде ще можливість, знову ж таки, неформально поспілкуватися, там буде ще краще спілкування. Дякую.

Надаю слово Йосифу Самуїловичу Зісельс – виконавчий віце-президент Конгресу національних громад України.

ЗІСЕЛЬС Й.С. Добрий день! Від імені Конгресу національних громад України вітаю вас усіх зі святом Незалежності. Бажаю вам миру, успіхів, здоров'я!

В тому, коли людина довго живе, в цьому є і негативні аспекти також, бо вона багато пам'ятає, що було за останні там 30 років. І 30 років, навіть більше, бо я створював першу міжнаціональну структуру в "Народному русі України" ще в 1989 році, всі більше 30 років ми говоримо, говоримо про одні і ті самі проблеми, які перед нами стоять. Тобто перед нами, як нас не називай, національні меншини чи національні спільноти, чи ще якось можна придумати, але проблеми від цього не вирішуються.

Мені інколи здається, що наші чиновники, депутати живуть в одному світі, а ми, громадяни, які належать до певних етнічних спільнот, живемо зовсім в іншому світі зі своїми проблемами – і ці два світи майже не перетинаються. (*Оплески*)

Для цього потрібна увага. Потрібна увага, починаючи від Президента, закінчуючи Кабінетом Міністрів та місцевими адміністраціями, до гуманітарної сфери. Бо народ будується не тільки прийняттям таким генератором законів, народ будується через гуманітарну сферу: через виховання, через освіту і через культуру. Ми, наша організація Конгрес національних громад України – одна з декількох міжнаціональних організацій – цю мету поставили перед собою і навіть зафіксували в своєму статуті: це сприяння створенню української громадянської чи політичної нації. Це дуже важливо для нас, щоб всі меншини поступово ставали частинами української громадянської нації.

Але я не чую цього від представників влади: ані від однієї гілки, другої і третьої гілки. Бо гуманітарна сфера, здається, зовсім поза їх увагою. І це применшення уваги впродовж 30 років можна продемонструвати на різних прикладах. У нас було міністерство, потім був державний комітет, потім був департамент, тепер служба – і все з меншим фінансуванням, і все з меншою увагою до проблем національних спільнот.

Вже говорили тут, і я в цьому впевнений, що це найважливіше питання – це прийняття Державної концепції етнополітики. Бо всі інші закони, які стосуються прямо чи опосередковано цих питань, повинні бути похідними від цього базового закону у сфері етнополітики. Ми говоримо про це майже 30 років. А ми пропонували такі законопроекти, вони не прийняті. От був тут Рефат Чубаров, який пропонував один раз один з таких законопроектів. Нічого не пройшло.

Не можна приймати просто по кількості, ставити галочки там, що от ще один закон прийнятий, ще один, якщо нема базового закону в тій сфері, в якій ми дуже зацікавлені.

Всі критикують Закон про національні меншини, якому свого часу ми дуже раділи, він був прогресивним законом в 1992 році. І я не впевнений, що новий закон краще, бо ми що, виконали всі вимоги того закону? Наприклад, в тому законі 1992 року була позначена така позиція: потрібен закон про національну культурну автономію. Де він? Навіть цей крок ми не зробили, а вже хочемо перейти до нового закону. Я не впевнений, що в новому законі є позиція – національна культурна автономія. Це що, питання знято взагалі з порядку денного? Чи ні? Якщо це було в законі, треба було його виконувати. Якщо він не потрібний, це треба обговорювати. Але чому він не потрібний? Тільки тому, що в Росії прийнято відповідний закон? Але в Росії все робиться авторитарно. Ми ж хотіли демократичним чином, через парламент, прийняти такий закон і розробляли такі законопроекти.

Далі. Вже 40 чи 45 років світова спільнота оперує колективними груповими правами. Не тільки індивідуальними правами, які була зафіксовані в 1948 році в Загальній декларації прав людини. Вже є колективні права. Зведення цього всього в одну купу, коли представник національної спільноти, захищаються його права індивідуальні – це одне. Коли захищається право національної чи релігійної спільноти чи інших спільнот, які також позначені в людському досвіді вже більш як 40 років, це зовсім інше. Я розумію, що треба економити державні гроші, але все ж таки увага до певних питань важливих, які поступово накопичують ці проблеми, які не вирішуються, ще важливіше.

Останні закони, які ми бачили в цій царині? Наприклад, Закон про протидію антисемітизму останніх років, Закон про корінні народи. Я розумію політичний характер, чому це було потрібно. Але зазначаю, що ми, які займаємося десятиріччями цими питаннями, наголошуємо на тому, що

фаховий експертний рівень цих законів (як це м'якше сказати?) дуже невисокий. Ви могли проговорювати, як пан головуючий сказав, багато разів з представниками національних організацій, але експерти – це дуже важливо. І пан Майборода вже зазначив про це, що експерти говорять одне, вони живуть вже, певно, в третьому світі (про два я вже зазначив), але їх експертні поради не враховуються, а це треба робити, це дуже важливо.

Ось казали про рівноправ'я. Пан Зарубінський сказав про рівноправ'я всіх, наголошував на цьому. Але вже десятиріччями в світі існує так звана позитивна дискримінація до тих невеликих спільнот, які потребують особливого захисту. У нас, наприклад, кожен думає по-своєму і думають, що у нас кримські татари і роми, які потребують дуже великої уваги і позитивної дискримінації. Є також мовні меншини, про які зазначалося, караїми, кримчаки, гагаузи, чия мова знаходиться, можливо, не на тому рівні. Це також позитивна дискримінація. Це потрібна більша увага, ніж до інших, й інші згодні. Я не належу до такої групи, якій потрібна позитивна дискримінація. Але я згоден з тим, що вона потрібна. І це повинно бути зазначено, така можливість, в законі. Ну, сьогодні нема грошей. Можливо, завтра вони з'являться чи післязавтра.

Мовні питання. Ми говоримо про це також 30 років. Я повністю за те, щоб в державі була одна державна мова – українська. Але ж треба узгоджувати наші закони і нашу Конституцію.

Є певне протиріччя, яке намагався вирішити Конституційний Суд: тлумачення в тій статті Конституції, де меншинам, там зазначено, надається гарантія про набуття освіти своєю мовою. А в законі цього немає. Ми сперечалися у міністра неодноразово про це, я казав, або узгодьте це, або змініть Конституцію, або придумайте такий хід на рівні міністерства, який змінює і приводить до узгодження ці дві позиції. Досі цього не зроблено. І ті закони, які нам зараз пропонуються, також не узгоджують це.

В законі, також треба розуміти, що є, крім того, що треба враховувати інтереси компактно проживаючих і дисперсно проживаючих...

Ну 30 років, хоч би по одній хвилині за 10 років ви дасте мені. Добре. Я буду закінчувати.

Питання ксенофобії. Моніторинг – це добре, але потрібна протидія цьому. Слаба богу, Україна дуже поміркована і толерантна нація і нема великої проблеми. Але все ж таки війна на сході загострює певні відношення і також це впливає і на прояви ксенофобії.

Нема закону про реституцію власності національних і релігійних громад. Ми про це говоримо вже також десятиріччями.

От про фінансування. Так, більшість громад, які не мають зв'язків із своїми державами, чийми діаспорами вони є, страждають від відсутності фінансування. Закон про оподаткування, ми 30 років майже говоримо про те, що він повинен передбачати зменшення оподаткування для тих підприємців, які фінансують національні такі спільноти, бо це заохотило би їх і зняло б навантаження з держави.

Деякі спільноти мають єдиність, і не можна розривати національне і релігійне. Я не буду наводити приклади. І ми намагалися якось довести регулюючим органам, що це треба враховувати. Досі також це не враховано.

І останнє, що я хотів, в 2014 році завдяки нашій наполегливості ми зробили посаду Уповноваженого з етнополітики. Але була війна і цей дуже хороший хлопець – Геннадій Друзенко, який став Уповноваженим, йому було на фронті цікавіше, ніж бути чиновником в Кабінеті Міністрів, і ця посада зникла просто. Ось це і є увага нашої влади до наших проблем.

Дякую за увагу. *(Оплески)*

ЛУБІНЕЦЬ Д.В. Дякую.

Будь ласка, Гончаров Даніл Усманович – президент "Інтернаціонального Союзу".

ГОНЧАРОВ Д.У. Добрый день! Приветствую всех присутствующих "круглого стола" от имени Международной организации "Интернациональный Союз" и Всеукраинской общественной организации "Дiasпора чеченского народа".

Я вас искренне и от души поздравляю с Днем Независимости. Дай бог, чтобы и Крым, и Донбасс, и Луганск вернулись под контроль нашего государства.

Очень ёмко и очень много было сказано. Добавить мало что есть. Но я очень искренне присоединяюсь к словам Иосифа Самуиловича и благодарю вас, вы все концептуально четко и ясно изложили, и добавить нечего. Дай бог нам единства, злагоды. Слава Украине!

ГОЛОСИ ІЗ ЗАЛУ. Героям Слава! *(Оплески)*

ЛУБІНЕЦЬ Д.В. Дякую.

Будь ласка, Хорунжа Тетяна Костянтинівна – представник Федерації грецьких товариств України.

ХОРУНЖА Т.К. Шановні друзі, оскільки все ж наша зустріч певної мірою крім робочої є і святковою, я хотіла би розпочати з того, що хотіла б згадати тих людей, яких сьогодні нема з нами, але пам'ять про яких в національних громадах жива і буде жити. Я би хотіла згадати Іллю Левітаса, Віктора Кирвила, Марі Літневську, Аркадія Монастирського, Аллу Потапову, Федора Стамбулджи, Ігоря Крикунова, які були з нами, і пам'ять про яких ми збережемо.

Це я хотіла сказати тому, що тут нас з ветеранського корпусу не так багато. І Йосип правий, коли каже, що ми багато говорили про ті й інші проблеми однаково. І коли починався наш рух, Володимир Борисович Євтух

сказав, що це буде етнічний ренесанс. На жаль, не сталося. Не сталося багато чого. І мені хотілося б на кількох моментах акцентувати увагу.

По-перше, вже говорили про концепцію національної політики, і я хотіла сказати, що блискучий варіант цієї концепції був поданий Рефатом Чубаровим в парламент і один з авторів Олександр Микитович Майборода присутній тут з нами. Якщо хтось не читав, залиште мені свої електронні адреси, я вам перешлю цей документ. Його треба знати. Його треба знати тому, що без концепції ми ніяк не можемо розібратися з понятійним апаратом. І не виникли б у нас етнічні спільноти, тому що етнічна спільнота – це загальна назва. Етнічні спільноти – це і національна більшість, і корінні народи, і традиційні меншини, і нові меншини, і автохтонні меншини, і репатріанці, і українська діаспора. Не може бути це все рівнозначним або ототожненим з поняттям "національна меншина".

Якби ми прийняли концепцію і на її основі почали б розробляти нове законодавство, це було б дещо інакше. Свої зауваження до закону я написала письмово і передала в комісію, тому повторювати їх не буду, але скажу, що у нас і без цього є те, чого ми не зробили. Ми прийняли Хартію регіональних мов і міноритарних мов, мов меншин. Але ми там вказали, припустимо, грецьку мову і не вказали – урумську, не захистили урумську і румейську. Ми сказали – єврейська, не захистили ідиш. Там нема ромської мови. А це не просто мови, це zagrożені мови, це мови, які треба рятувати, відроджувати, навчати. І тут потрібні гарантії держави. Гарантії держави. Не сприяння, а гарантії розвитку, збереження. Нам це треба зробити обов'язково. І цим неприйняттям, нерозумінням ми позбавляємо державної підтримки тих ентузіастів, хто сьогодні активно цим займається. Я представляю грецьку громаду і тому скажу, що щодо урумської і румейської мов зараз проводиться дуже велика робота і федерацією, і окремими ентузіастами, але все це робиться, скажемо так, без державної підтримки.

Ми з вами не зробили, і вже кілька виступаючих про це говорили, ми не зберегли той державний орган, який був створений як Міністерство у справах національності і міграції. Воно було міністерством, воно було комітетом. В результаті всіх реорганізацій зник архів цієї організації і вся наша діяльність за ці багато років пішла на, ну, я навіть не знаю, як делікатніше це сказати. Її нема, нема цього архіву, розумієте? *(Шум у залі)* Ні, не в нікуди, в конкретне місце.

І для того щоб вони працювали, їм потрібні конкретні повноваження, їм потрібне конкретне фінансування, і цей орган має бути зафіксований в Законі про національні меншини. Я не хочу казати про національні спільноти, тому що це не закон про національні спільноти. Йосип вже говорив і я скажу ще раз, це стосується моїх зауважень до цього закону, про колективні права. Хто, через що реалізовуватиме право національної меншини, кожної особи?

Ви знаєте, в концепції етнонаціональної політики ці групи мають бути перераховані. Ми точно будемо знати, хто у нас автохтони, хто традиційні меншини, хто нові меншини, тому що право дається не лише кожному громадянину. І правильно сказав Андрій, що завтра хтось приїде - і буде національна меншина. Ні, колективні права – це дуже важливо, і вони мають бути зафіксовані. А що ми маємо в програмі закону? Реалізація прав і свобод осіб, які належать до національних меншин. Ну, важко це підтримати.

Ще одне питання є, про яке я хотіла би сказати, що ми не захистити газети національних меншин. У нас в багатьох громадах видавалися газети, в найбільших. Сім газет чи шість, сім (да?) було додатками до "Голосу України". І після того, як за часів Януковича це було скасовано, вони залишилися сам на сам і виживають сьогодні за рахунок меценатства, за рахунок якоїсь допомоги, бо нема навіть конкурсу. Якщо б вони висувалися на конкурс і якісь там кошти отримували, так? Не можна залишати національні меншини без газети.

Колись була така чудова газета ромська "Романі. Яг", вона видавалася в Ужгороді і існувала за рахунок фонду "Відродження". Повірте, ромській громаді в межах підтримки особливої потрібна газета. Це мова, це розмова, це спілкування. І не можна, щоб так вона просто брала і зникала.

Я думаю, що я дуже коротко все зробила. Але я хотіла би ще раз сказати, що я представляю грецьку громаду України, і грецька громада України, сьогодні це громада, яка перебуває на лінії війни. Це грецькі села, які опинилися в зону окупації, і це села, які стоять на лінії.

І Федерація грецьких товариств України, я хотіла, щоб ви просто пройнялися повагою до тих людей, які це роблять. *(Оплески)*

Вона проводить велику соціальну політику, вона допомагає людям, які постраждали. Вони забезпечують вугіллям і опаленням. Вони надають психологічну допомогу. Вони надають допомогу школам. Вони надають матеріальну допомогу. Співпрацюють з багатьма фондами, з багатьма благодійними фондами, міжнародними організаціями. І намагаються оздоровити своїх дітей.

І я вам скажу, що держава, а не лише фонди, мають зрозуміти, греки живуть в місті свого компактного проживання. І зона війни – це місце їх проживання. І держава має теж підтримати грецьку громаду, громадян етнічного грецького походження. *(Оплески)*

ЛУБІНЕЦЬ Д.В. Дякую, пані Тетяно. Дякую.

Колеги, я вас дуже прошу, ми вже затягнули час, давайте по хвилині, максимально швидко.

Казак Василь Миколайович – почесний голова "Київського товариства румунської культури імені Петру Мовіле".

КАЗАК В.М. За одну хвилину майже нічого можна і не сказати. Але я хотів всіх поздоровити з цим дуже прекрасним днем. А не день, а цілий рік ми будемо казати, що нам 30. Тому цілий рік ми будемо відмічати це.

А тепер хочу доповнити. У мене теж було багато питань, а хочу доповнити ось чим. Етнічні групи, які проживають компактно, у них культура, мова і таке інше зберігаються.

ГОЛОС ІЗ ЗАЛУ. Не завжди.

КАЗАК В.М. Втрачаються дуже мало. Але давайте подивимось, чи можемо ми компактно проживати в мегаполісах? Ні. А як бути тут? А мова втрачається. Чому? Тому що в мегаполісах, як правило, браки, тобто одружуються на різних етнічних представниках, і мова в подальшому буде розвиватися від того, хто в сім'ї є головою. Тому я хотів би, щоб на це звернули велику увагу.

Друге, на що потрібно звернути увагу, це наукова діяльність етнічних представників. Подивіться, якщо тільки ми з вами не візьмемось за те, щоби вивчати і робити висновки про нас, етнічних представників, в умовах проживання в Україні, це уже буде зовсім... Дійсно, наша держава, яка дає нам походження, вона займається розвитком науки в цьому напрямку, але це ізольовано. Вони бачать у себе, а ми бачимо тут, як розвиваються, як вживаються, як спілкуються наші представники. А окрім того, наука потребує грошей.

Тому я би хотів, щоб був складений чи створений якийсь підрозділ, де була би чітко означена етнонаука, якою займається кожна діаспора, кожний представник.

Дякую. Дуже сумбурно, але ж за одну хвилину не можна... *(Оплески)*

ЛУБІНЕЦЬ Д.В. Дякую, Василь Миколайович.

Кдирова Інеш Осербаївна – заступник голови Ради національних спільнот України.

КДИРОВА ІНЕСІ ОСЕРБАЇВНА. Шановні друзі, я вітаю всіх з цим чудовим святом, яке нас очікує. І сьогодні ми надзвичайно вдячні комітету, профільному комітету Верховної Ради, і саме Лубінцю Дмитру Валерійовичу, за надзвичайну увагу до проблематики національних спільнот, за те, що нарешті наш голос почутий Президентом України, і незважаючи на багато складнощів і всеукраїнського, і світового масштабу (це пандемія коронавірусу), ми маємо надію, і особливо, що сьогодні прозвучало, політичну волю оптимізувати національну політику країни.

І ще хочеться дуже подякувати Уповноваженій з прав людини Денісовій Людмилі Леонтіївні за її дійсно цілодобову працю на захист кожної людини – українця. Де б він не був, він відчуває, що він – українець і він захищений.

І головне сьогодні, що ми різні, але ми єдині, і хоч ми різні, але ми сьогодні разом. І як режисер всеукраїнських заходів, треба сказати, що *(співає)*: "Всі ми – діти твої, Україно, в кожному серці краплині твоя, і поки ми – родин єдина, буде вічною рідна земля. Буде вічна земля. Буде вічна земля". *(Оплески)* Гімн національних спільнот.

ГОЛОС ІЗ ЗАЛУ. Гімн Ради національних спільнот.

КДИРОВА ІНЕСІ ОСЕРБАЇВНА. Дякую всім.

ЛУБІНЕЦЬ Д.В. Дякую.

У нас залишилось дві людини. Також прошу по одній хвилині. Коваленко Людмила Федорівна, будь ласка, голова Ради представників

громадських об'єднань, корінних народів, національних меншин України при МОН України.

КОВАЛЕНКО Л.Ф. Дякую.

Шановний головуючий, шановні присутні! Не знаю, як в одну хвилину можна вміститись, тому що я хочу привітати всіх, звичайно, і представляю Раду національних спільнот України, Раду німців України і Раду представників громадських об'єднань корінних народів, національних меншин України при МОН України. Тому у нас багато питань і були тут багато з них озвучені. І я дуже дякую і Йосифу Самуїловичу, який вже пішов, але він висловлював тут думки, які би і я хотіла теж проговорити. І багато інших присутніх говорили.

У нас я відповідальна за мову і для мене це основне питання, яке би я хотіла донести від Ради представників громадських об'єднань корінних народів, національних меншин, які дуже багато працювали над Законом про національні меншини. Ми приймали участь безпосередньо нашими пропозиціями. І вони мають таку надію, що закон, який забезпечить права національних меншин, дасть відповідь на багато питань, які вони мають. Бо мова – це основне для нас. Забезпечення мовних прав - це одне із основних питань і важливе питання об'єднання суспільства. Вже не буду на цьому питанні зосереджуватися, бо багато говорили. І я хотіла донести наші думки, але представники Громадської ради свої пропозиції і зауваження висилали на комітет, і я думаю, що ви їх отримали. І ще досі ми працюємо і спілкуємося по цьому закону і про основні положення, про 11-у статтю, 13-у, яка більше всіх хвилює.

Що стосується діяльності Ради національних спільнот України, я хочу подякувати всім представникам етнічних спільнот в Україні за ту величезну роботу, за ту громадську роботу, яку вони ведуть, яку проводять наші

організації, які працюють на розвиток українського суспільства і для розвитку громадських організацій представників національних спільнот.

Хочу подякувати особливо Ашоту Дадікоєвичу і всім присутнім, представникам профільного комітету за порозуміння, за вміння налагоджувати діалог, за наш міжкультурний діалог, за роботу з представниками усіх спільнот, за той величезний внесок в розбудову нашого суспільства, який робить Рада в цьому напрямку.

Тема незалежності і тема етнополітики ідуть пліч-о-пліч і поруч із проблемами є чимало досягнень. Але все залежить від правильного спілкування, від плідної комунікації, як ми спілкуємося і як ми чуємо один одного. Тому що багато посилянь наші представники Ради відправляють і на Міністерство освіти і буває так, що ми дуже чекаємо відповіді і нас можуть не завжди чути. Тому це безпосереднє спілкування і безпосереднє розуміння є дуже важливим для нас.

Дуже добре зарекомендували себе і ... *(нерозбірливо)* комісії, які працюють з питань забезпечення прав національних меншин в Україні. Є вагомі результати в роботі цих комісій і треба й в подальшому розвивати їх роботу. Це коротко.

І повинна обов'язково сказати за Раду німців України, яку я представляю, яка захищає громадські, економічні, соціальні і політичні інтереси німців, сприяє розвитку національно-культурних, освітніх, мовних проектів, а також збереженню традицій, народних обрядів.

Я дуже поспішаю і вже просто читаю.

Я хотіла ще сказати важливий момент, що Рада німців України готується до 7-го з'їзду німців України, який скоро у нас буде, ми обговорюємо проект програми етносоціального розвитку німецької спільноти в Україні на 2022-2025 роки. І головною програмною метою діяльності розвитку німецької національної меншини на ці роки залишається повна реабілітація етносів України, репресованих за національною ознакою,

відродження, збереження, розвиток етнічної самобутності німців та їх історії, мови і культури. У нас багато пунктів в цій програмі, але я сказала основні.

І хочу сказати про те, що ми наближаємося до трагічної дати – 80-річчя депортації не тільки німців з України, а і багатьох представників інших діаспор. І в цей день – 28 серпня – у нас це називається "Trauer Tag" – День скорботи, День пам'яті, ми будемо згадувати і віддавати данину пам'яті, ми завжди про це пам'ятаємо, нашим німцям, які були депортовані, більше 500 тисяч етнічних німців були депортовані в Сибір, Казахстан, Середню Азію, і не тільки німців. Вслід за німцями були депортовані представники десятків народів, що населяли тоді СРСР.

І в цей день в рамках підготовки у нас буде для збереження пам'яті багато спогадів. 29 серпня закликаю всіх о 2-й годині подивитися на каналі "Крим" прем'єру фільму "Депортовані", а в нашій Євангелічній Церкві Святої Катерини на Лютеранській, 22 з часу дня до вечора у нас будуть йти поминальна і служба, і виставка "Обличчя депортації", фотовиставка. Дальше ми будемо відкривати пам'ятну табличку нарешті жертвам депортації. Оце так швидко. Все.

ЛУБІНЕЦЬ Д.В. Дякую, пані Людмила.

(Оплески)

КОВАЛЕНКО Л.Ф. 28 серпня запрошуємо.

ЛУБІНЕЦЬ Д.В. Всі почули. 14-а година.

Останній виступаючий на сьогодні шейх Емад Абу Алруб – голова арабської спільноти. Будь ласка, 30 секунд.

Шейх ЕМАД АБУ АЛРУБ. Вітаю. Я від імені української ...
(нерозбірливо) вітаю всіх організаторів, вітаю вас і ваш комітет, пан Ашот,

пані Олена Володимирівна, за очень большую роль. Я конкретно хочу сказать, уважаемые... *(Шум у залі)*

ДЕНИСОВА Л.Л. Вибачте. Одну хвилиночку!

Шейх ЕМАД АБУ АЛРУБ. У меня 30 секунд.

ЛУБІНЕЦЬ Д.В. Я вам надам слово.

ДЕНИСОВА Л.Л. Я дуже вибачаюсь, я змушена покинути ваше засідання, тому що зараз така подія відбулася: хтось кинув "коктейль Молотова" в двері нашого офісу. Все обгоріло, звичайно. Прямо на Інститутській, 21/8. Зараз міністр вже зателефонував мені, що зловили цього злодія. Але мені потрібно бути з колективом, все ж таки підтримати, тому що люди... *(Шум у залі)*

ГОЛОС ІЗ ЗАЛУ. Ми дуже вдячні вам.

ДЕНИСОВА Л.Л. Я підтримую, ще раз, пропозицію pana голови для того, щоб створити представника з питань, ми визначимось, так? І я чекаю від вас пропозицій. Ми зробимо структурний підрозділ, розподілимо той департамент, який зараз опікується рівними правами і можливостями. Введемо окремий підрозділ, який буде опікуватися питаннями національних меншин, корінних народів, етнічних груп, національної спільноти всієї. В тому числі питання піднімалися щодо біженців, іноземців, осіб, які притулку шукають. Тобто ми все це об'єднаємо в одне, призначимо людину і будемо завжди раді нашій співпраці з цих питань, в будь-яку годину. Можете взяти телефон у pana голови і звертайтеся обов'язково. Мої представники завжди

виїжджають в аеропорти або в будь-які пункти для того, щоб допомогти всім, хто затриманий і не має можливості потрапити.

ГОЛОС ІЗ ЗАЛУ. *(Не чути)*

ДЕНІСОВА Л.Л. Зі мною, будь ласка. Я зараз говорю, що можете телефон...

Дякую.

(Оплески)

ЛУБІНЕЦЬ Д.В. Будь ласка, пане шейх, продовжуйте.

Шейх ЕМАД АБУ АЛРУБ. Спасибо.

Я конкретно хочу сказати, я читав статут, який комітет готував, він дуже прекрасний. Але, шановні, у нас біженці перші дні, всі біженці, хто приїхав в Україну, перші їх проблеми – це документи. Вірте, є багато людей, які рік, два, три і не отримали документи – це перше.

Друге – лікування і де можна жити.

Третє – дозвіл на роботу. Багато з наших біженців, хто приїхав в Україну, вони молоді і здорові, вони можуть допомогти, але не завжди їх беруть для допомоги.

І четверта проблема - громадянство. Багато людей живуть в Україні, вони кандидати наук, хтось лікар, хтось інженер. У них у всіх служб немає претензій, немає проблем між цими людьми, все нормально, але вони не отримали громадянство. Це дуже серйозна проблема.

І останнє, шановні, два громадянства. Я хочу теж на це нашим, шановна Верховна Рада дивиться, що може закон України вирішує. Не всі країни, хоча б в першу чергу ... країна. І ми

как центр, мы готовы вам постоянно давать советы. И мы после нашей встречи сегодня будем официальное письмо писать о всех наших советах для ваших комитетов.

Очень благодарю еще раз. Спасибо за встречу. *(Оплески)*

ЛУБІНЕЦЬ Д.В. Спаси́бо.

Шановні колеги, ми підійшли до логічного завершення офіційної частини. Я ще раз звертаю вашу увагу, я запрошую всіх на неформальну частину. Ми всі, нам не потрібно виходити на вулицю, ми переходимо через підземний перехід на Садову, 3, зал офіційних прийомів. Там все підготовлено. Тому я всіх запрошую.

Декілька тез, на які я хотів звернути вашу увагу і сказати. От неодноразово пролунало, що у нас національні спільноти, національні меншини окремо, влада окремо. От саме такий захід ми і проводимо, щоб показати, що ми всі разом.

І я неодноразово підкреслював, що я є представник однієї з національних спільнот, я очолюю профільний комітет. І на початку у нас взагалі органу не було. Зараз орган принаймні є.

По фінансуванню, ми почули, будемо розглядати на засіданні комітету.

Як пропозиція, запрошуйте мене особисто, моїх представників і народних депутатів на ваші заходи. Не обіцяю, що я особисто буду присутній, але хтось з моїх точно буде присутнім і приєднається.

Всю проблематику ми збираємо. У нас сьогодні на засіданні були представники Міністерства внутрішніх справ, вони готові реагувати. У нас, що з попереднім міністром Арсеном Борисовичем Аваковим була сама плідна комунікація, що з Денисом Анатолійовичем Монастирським. Все, що стосується видачі документів, це якраз парафія Міністерства внутрішніх справ. Ми готові включатись і на це реагувати.

Тому, шановні колеги, переходимо. Користуючись нагодою, я хочу подякувати всім, хто прийшов, і хочу, щоб всі, хто був в цьому залі, перемістились в наступний зал. І там ми теж заспіваємо.

КДИРОВА ІНЕСІ ОСЕРБАЇВНА. Але зараз давайте це урочисте засідання завершимо Гімном України.

ЛУБІНЕЦЬ Д.В. Давайте.

(Лунає Гімн України)

ГОЛОСИ ІЗ ЗАЛУ. Слава Україні! Героям Слава! *(Оплески)*